

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Wilhelm von St-Thierry, ‚Epistola ad fratres de Monte Dei‘, dt. · Lehre vom würdigen und unwürdigen Kommunionempfang - Cod. Donaueschingen 421

Wilhelm <Saint Thierry, Abt>

Nürnberg, Dominikanerinnenkloster St. Katharina LXVII, [1. Viertel 14. Jh.]

Wilhelm von St-Thierry, "Epistola ad fratres de Monte Dei", dt.

[urn:nbn:de:bsz:31-93494](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-93494)

L. XVII.

Sel minn gäg egege
mir d' skawd des hei-
ligē geistes mit froliche
herze. mit hutzig' adahr.
dē brödn vō dem gotes
perg die vns d' nuwe li-
ehr vñ dē hutzigē ernst
d' wiler was tegyrē lāt.
haber beahr iunseru vñ
stern vñ kaltriv lāt. d'
ist d' bild des eilidiche

lebens vñ die form d' him
lische wonyng. **war** vmb
wolrest du dich frawē. **ā**
zweifel du solt dich noch bil
liche frawē vñ geistlich
wurtschaft habē in vñ
hē. wā d. all' loblichest
lebē in ādahr vñ görtlich
er gnadē vñ geistlicher
zehr. d. all' hoh was **ā**
all' heilicheit d. ez **ā** dē

421

2

humet grēk. dē was tot
 vū ist wid lebē tik wor
 dē. **E**z was vltorn vū ist
 wid fūde. wir horre vil
 da vō vū gelavbrē sin
 niht. **W**ir lasen ez adē
 bōchē vū wnder vus
 ser ab d' grozzē er des ei
 sidelichē lebēs vū ab dē
 mankvaltigē wudn die
 wir and i wāht. **I**n hū

n d' hem
 v vml
 ewē. ā
 ioch lū
 genstūh
 i vml
 bluchst
 n görlīch
 klucher
 was ā
 ez ā dē

bē wir ez nu vn̄w̄ant
ding fōdē vf dē gotes pg
da iezv die durrē w̄st
gr̄nēt vō disē lebē. **L**ie
ben pr̄d̄ sehr ā wie wch
got geladē hat. wa sint
nu die gewaltigē. wa s̄t
die w̄sen v̄nd̄iv. wā ist
loch d̄. etlich v̄nd̄iv wis
s̄t. die selbē hat doch got
gesamēt mit dē eivalti

gr̄. d̄ w
k̄nig
d̄re w
mit hat
w̄l̄ngē
v̄nd̄iv
d̄e s̄d̄
r̄heb̄r̄
v̄st̄. v
gr̄ v̄nd̄iv
d̄re w

gē. d' wilēt die gewaltigē
kōnig vñ die hohē marit
dure wlt im selbē vñ d' r
nik har gemacht mit ein
valtigē vischarn. Vñ dar
vmb die wisē dure wlt
die sich ein vñ gewaltres
erhebēt. vñ sich hoh' d'ig
vstet. vñ mit irdischē din
gē vmb gēt. die lar mit
irte wisheit zeder helle

Ms. 1491

varn; **A**b ir wā ir durch got
zerorn sit wordē so mach
er ir vnd rānik all die
mōr vñ geistlicher zōhr.
vñ get vñ ir gen him
el all ir ā habet gevāgē
mit d' heiligē eivalticheit
dir wiser ist dēne ellir dir
wisheit dirre wlt. wā vō
irre eivalticheit wdent
ir vil lōr nach volget. vñ

ir mēzich
mōr wlt
lōngē dar
mōr irre
ir lilliv
mōr mēse
ir d' er s
all d' ding
vñ d' zee
dir vmb
geistliche

4
vr mazicheit vñ vr ar
mvt wur vil lvt dar zñ
brüger daz si sich wdet sch
amer irre guricheit. vnd
vr stillu rñwe wur ma
nigē mēschē dar zñ zie
hēt d' er sich ab wur rñnt
all' d' ding die im ei vnrv
vñ ei zerstörvg sit. vnd
dar vmb liebē prvd' si kei
geistlicher trost od' kein

geselleschaft brüderlicher
müne vnd'iv. so vol p̄ngert
mī fravd. vñ niht alē mī
fravd. ioch all' d' die got
mūnet, vñ stet dar nah &
mit wim starkē flizze vñ
mit wim gv̄tē ernst ditz
heilig nūwe lebē für sich
ge got zeinē ern. w selbē
zehohē lon. allē gv̄tē lvrē
zeiner fravd. de w auch

reit haben
gewad d'
da stet ze
maheln.
mit man
d' ist die
w da ge
m̄g lri o
ē nūwe
lösen z
herzei

teil habet ā dē guldinē
gewād d' küniginne diu
da ster zed' zeshwē des ge
maheln. vñ geziert ist
mit manig' lari schönheit.
di ist diu heilig kristēheit
diu da geziert ist mit ma
nig' lari ordē. **I**ch heiz ez
ei nūwez lebē durch die
bösen zögē die ez nūwe
hezzet. vñ swie d' si d'

si niht tunkel mügē ge
machē dē offen lieht der
warheit. so flezzet si sich
doch dē si ez da mit swech
en dē si ez nūwe hezzet.
si sūt selb alt vū da vō kō
nē si niht mit wīm altē
līzē nūw dīk wahrē. **A**b
diz nūwe leben ist niht
ein nūw vpicheit. ez ist
dē alt erb vū dē heilig

gestlich
re d' will
wart. v
selb ā si
deir war
sine w
wegert d
ez ist gv
he im.
vnters

geistlich lebē di bi dē
 tē d' willagē vor gezaigt
 wart. vñ di vnser h̄re
 selb ā sich nā do er v̄wā
 delt wart vf dē perg vor
 sinē iungē. vñ des s̄t̄ per
 begerit do er sprach. **H**er
 ez ist ḡt̄ di. wir immer
 hie sin. ab nach d' mart
 vnser h̄re do sin heiligē

blv̄t dānoch heiz wal vñ
krefstliche brā id' gelav
bigē hzē. do warn die
w̄st voll' einidel. die
durz heilig lebē erweltē
für allen rihv̄m. vñ d'
armv̄r des geistes von
ganze hzē begertē. vñ
sich reht wid' stit v̄btē
ā geistlicher v̄bvng vñ
ā in' areplacion. der sel

ben wa
ni. arfen
blv̄m h
letē wa
hohē is
haler v
si durre
geligre
odmlac
am h̄rē
herzē

ben was pavl ein. Antro
ni. Arseni. vñ ad' hoh ge
blömt heiligē die idilem
lebē warn. vñ in selbē
hohē lö vñ groz er vdiēt
habet vor got. da mit d
si durte vngetiwē wlt ā
gesigten vñ us libes
ordenlichē phlagē. vñ
un hrē vñ un got vō
herzē vnd von sel mütē

Vn da vō soln die billi
chē geswigē. die selb id
vīst sī vū wch vrtē
let vmb dē heht. vū wch
vō im bösen hēzē strafet
vmb ir nūwez leben.
wā die selbē wārn billi
chē zestrāfē vmb ir altes
vū vpiges lebē. **A**l ir
mūzzer wch v begē dē ir
alle zur lob. er vnd nah

redet l
selb har
lobet d
dē gū
miner
w nah
vū pur
all d d
vū h
div w
sint z

redar habe all vnser hre
selb hat gehabt. die wch
lobet de. lat für oun gē. vñ
de gvr de si ā w mīnet de
mīnet avch ir ā in. **die.**
w nah redet de entlihet
vñ pir für si. vñ vgezet
all d' dig die hīd' w sint
vñ für get alle die usal
diw wā dē wek gelant
sint zeder gerehtē hat

vñ zed' wilstn. vñ riht
wch alle in. zedē digē
die vor ir sit. wā welt
ir wch mit yglichē be
kōbn wie ir dē lobern
antwrt. vñ mit den
nahredarn gekriegt
da mit vuest ir nivr
de. zic de niht eī klein
schad ist ā dē heiligē
fvr sarz. wā d' mēsch
der von dē erriich ze

dē him
ā sume
grozē
wch n
wch n
noch e
ir iyr
sit lobē
hmel
gleich
her ist

dē himel ilet vñ sich dar
ā sumer d' rvt im selbē
grozzē schadē. **I**r solt
wch niht wrē. w solt
wch niht sumē. w habt
noch einē vrē wek vor
w. **I**yr leben ist d' höh
ste lebē vñ get biz ā dē
himel. vñ ist dē engeln
gelich. vñ all vil ez hō
her ist dēne d' gemein

rühr
dige
wel
ē be
loben
den
riegr
nvr
klein
lligē
mēsch
ch ze

leben als vil habt u' v'
rer zegen. wan u' habt
niht alei alle heilicheit
gehezzē. u' habt ioch
gehezzē die volchōmē
heit all' heilicheit. vñ
de end all' volchōmēheit
Ioch gehört niht ā de u'
behalt die gemeinē ge
bot. vñ de u' betriht was
got gebiet. ioch gehört

ā dē u' ā seht was got
 welle vñ was sin gōter
 vñ wol gevalled' vñ lieb
 ster wille si. **A**nd' lōr ge
 hört ā dē si got dienē. wch
 gehört ā dē u' got nachvol
 ger. Ad' lōr gehört ā dē si
 got gelavbē vñ got fr̄ch
 ten vñ got eru. wch ge
 hört ā dē u' got erkent
 vñ got mezzet. vñ dē

W nithruht sVrre si dēne
ā got zegedenkē. **D**uz ist
ein grozzes vñ ei hohez
dinch. ab got d'wr gv̄ ge
hezar vñ ein gebat vñ
ei vnvdrozner helfar
ist. d' gvr beidw willen
vñ begerōg allē den die
sich hoh ding ā nemet
dvrch sinē willē. vñ vf
dē gedingē sin gnaden

grözariv dunch ā grifet
dēne ir kreft erzwingen
müggē. vñ d' in des erste
geben hat die gnad des gö.
re willē. d' wirt in her
nach gebēt die krafft el
lu gören dunch zevol pñ
gen. wā swēne d' mēsch
getwlichē vol brüger al
lez d. er mak. so wirt sich
gort götlich erbarmend
vñ sinē getwē dienar

dar vmb d. er getan
hat swaz er vol pringē
moht. **L**ieben prōd von
wre lwre gewizzē vñ
vō wre diemōr sol wre
sin ellw hohvart. wā d
sich d mē seh hoh ding vō
im selben vster d. ist velt
d tot. all d hoh ster der
mak lht vmb sehē d. er
hatt veller. vñ da vō ge
ber wrm lebē einē andū

namē. vñ heizer wch ni
ht prōd vō dē gores perg.
ir solt wch billicher heiz
zen wil dir tier die niht
and's gezar mögen wdē
dēne mit so getan twāk
sal. Ir solt die v're hōh ha
ben iurim lizē. die mit bei
den hendē kōnē skiren.
die d' inneru grēplacion
mit ādahr viret so ez zu
lich ist. vñ sich heplich vñ

gvtliche erbiere dē diest
irre prōd swēne ez dir nor
durft vōdt. **D**v knecht vn
ser's hren dv solt dich hō
rē. sw̄ dih all vnnorzes le
bens dvnk d. dv dich nah
ī nhr rihre wellest d. dv
dē selben mit ihrv swēch
est od' sin lebē unni vsmā
hest. **I**ch rat dir d. dv rōst
die weil dv list ī ā valhēdē
lebē. d. sāt pavls tet do er
was id' hōhsten volchom̄

her yn sp
die f ut d
kamē d. er
kater w
der woz
vō kan v
sprich si
wille sin
nich d
sich selbē g
chomē sich
der mem

heit vñ sprach. **A**ns hre
Ihe x ist dar vmb vfertrich
komē de er die son dar be
haltē wil. vñ d' pin ich ein
Dis wozt sprach er nihr
vō kein vnwarheit. er
sprach si vō d' lvrn kant
nylle sin selbez. wā d'
mēsch d' ind' warheit in
sich selbē ger vñ sich vol
chomēlichē erker d' geli
cher memās sūd gen sinē

Sondē. wā erkēt keī all
wol all die sin selbez. **I**ch
wil niht dē du ez da für
habest dē got sin gnad
nemā nur rāil dēne dir
Wil du wānē dē got aleī
s aleī d' eūsel got si. er ist
all' lvr got. er erbarnt
sich vb' elliv dunk. vñ haz
zet nihtniht vnd' allē dē
dingē die er geschafē har
Ih wil dē du dih vnwürdik

14
dökest d' görluchē gnad.
vñ dih sell' siwecher ha
best dēne keinē mēschē.

Liebē prōd' mir vorhtē sv
lr u' wrkē d. heil wrre
sel. u' solt niht ā sehē wie
ād' lvt sin. u' solt ā sehen
wie si vō w' gebezzt w'dē
vñ niht alein die iezv sūt.
ioch alle die. die w' nahvol
gar w'dēt idisem heiligē
ordē. wā vō w'rm gvrem

bild vñ vō wirt heiligē
ler wirt de heilig lebē ge
vestet. vñ wīr w im mer
vart vñ sistrar gehertze
ditz ordens. vñ swaz u ge
setzte od zein gewōheit
bringr. de mōzzē avh wīr
nah chomē ā alle wid red
ewilich behaltē. **I**ch frav
mit wīr vō gāzē hertze.
vñ swie de si de ih lipliche
vō w gescheidē si so pin ih

oli allezur
vñ sli ā w
hertze er
frid wirt
bild d ā
mēliche i
vñ swen
gotes pe
dize im
dāwln k
del heil

15
doh alle zur geistlich bi w
vñ sili ā wren ordē. wren
hutzigē ernst. wren starkē
frid. wren veste sartz. vñ
de bild d' ādalyt. daz volko
mēlichē i wren lebē ist.
vñ swēne ih gedēli ā dē
gotes perk so frawer sili
de hize iminē lib. vñ ā bet
ādalyt klichē die gnad
des heiligē geistes vñ dē

gedingē d. allez geistlich le
ben z̄v̄ sol nemē vf disem
perg. wā d' nā des gores
perg zeiger dē namē des
gvrē gedigē. all d' willag
vor lāg gesagt hat. d. vf
dē pg vnserz wonē sol d.
gestaltē all d' die gores an
lvtz s̄chēt. **L**ebē pr̄d'
wir lebē ist niht ands dē
ne d. ir got s̄chēt. niht ī
d' wis all ī ādriv lvt s̄ch
ent. ir s̄chēt gores anlvtz

de iacob sah do er sprach
ih hā vnſn hrē gesehen
vō avgē zeavgē vñ da vō
ist mī sel gerōst wordē. **I**r
svcht gores antlitz de ist
sin erkārvſſe vō d' sant
pavls sphr. ez kōt noch de zu
de ih got erkēnēd wird all
er mih erkēt hat. **I**ezv sehē
wir got nivr durch einen
spiegel vñ ienū gelūvnſſe.
ab nah dē wngstē tag wer

dē wir got ā sehend vō
anclortz ze anclortz aller
da ist. **Ab** sw̄ d' mēsch ist
d' gotes kārnsle sōcht.
d' mōz sich mit gōtē w̄
kē vñ mit reinē lize v̄
bē ā in̄keit vñ ā ādahr.
vñ sw̄ sich niht ādahr flū
zet. d' lebt reht vmb sv̄t
sv̄ene er niht lebt mit
dē lebē vñ idē lebē dvi
ch d. er sin lebē ēphāgē

har. d. ist irer ādahr. **Ab**
rehtiv ādahr ist daz. d. d.
mēsch emzikhlichē ā got
gedenk. vñ ellw siniv wñ
ind' meinōg gerihrt sin d.
er got erkē nēd wō. vñ
ā vnd' laz beg' der görllichē
müne. also d. nūm kēā si ih
geswig des rages. d' kne
ht vnser's herren si emt
wed' igv' vlvng. od' indē
flizze d' tvgend. od' id' svz

Zicher in gnade. od' ind'
frawd d' görtliche nuzvg
vñ ditz ist diu ādahr vō
d' sāt pavll einē sinē wn
ger schribt vñ sprich. **V**
be dich ā ādahr. wā lip
lichw v̄bung ist nvr ei
wenik nvrze. ab ādahr
ist zallē gōrē dingen
dingen nvrze. **D**ur ordē
zeiget ā allen jingen.
niht alei d. bild d' andahr
ez zeigt ioch die warhe

ir d' andacht. **A**l ez erlich
 all sat pavl splyt die zei
 get nivr de bild d' andacht.
 ab die kraft vñ die war
 heit d' andacht d' haben si
 niht. **V**n̄ dar vmb sw̄ d' vñ
 d'v ist d' niht adacht in dē
 hzē hat vñ si avh niht zei
 get adē lebē vñ si niht v̄
 bet in d' celle. d' selb heizer
 niht eī eīsidel. er heizer ein
 vñ sin celle ist im niht ein

E. od' ind
 e nuzig
 dacht vñ
 sine von
 priht
 wā lip
 t nvr e
 ab adacht
 ungen
 er ode
 ungen
 d' andacht
 e warh

celle. si ist im karchar vñ
ein v̄sperrv̄g. **W**arliche
d̄ mēsch ist wol eī nur dē
got niht ist. warliche d̄
mēsch ist wol v̄sperrēt d̄
in got niht v̄rie ist. **D**u cel
le sol dē knecht vnser̄s h̄re
niht ein betwungeniv v̄
sperrv̄g sin. si sol im sin
ein hof des fr̄ides. **D**u be
slozen r̄ve sol im niht eī
v̄ist sin. si sol im sin ein
stilliv r̄we. wā der mē

Ich mit dē got ist. d' ist nū
 nū mūn ei. dēne swēne er
 ei ist. wā so ist er sin selb
 ez vñ nuzet got d' sin frav
 de ist frilichen ā alle ure
 sal. vñ in dē uehr d' war
 heit vñ in d' lvrcheit des
 reinē herzen siht er ā sin
 wōt gewizzē. vñ sin ge
 lvgde dir lāg mit gotli
 cher betrahtvōg bekōbert
 ist gewesen. dir givzet

sih frilichē ī got. vñ diu v̄
stärnwille wirt eeloh̄t vō
got. vñ wirt dēne diu be
gerung nur frāvdē mez
zet ir gvr̄ de got ist. oder
diu sel wirt chlagent ir
gebresten die si in irre
gewizzē gesehen hat. vñ
alzo mag ih̄ wol sprechē
de ir baz wirt in de hi
mel denne in d' celle
wā ir habt irh̄ geson

20
derr vō all' d' wlt. vñ ha
bet wech mir hzē vñ mir
lub ingeslozzē zū gor. **D**iv
celle vñ d' himel sint an
d' gelih. vñ reht all' diu
zwei wort celū vñ vñd
cella ā ād' gelich sint an
dē namē. also sūt si avch
gelih ā d' ādahr. vñ nem
ent beidiu irn namē vō
dē wort celo. dē sprit ih

Vburg. wā swaz idē hi
mel vborgē ist. dē ist avh
ind' celle vborgē. **W**az
ist ab dē. **D**e ist got feier
vñ got meze. **V**ñ swēne
dē d' mēsch ādarmliche
vñ gēvliche tvt. so getar
ih sicherlich gesprēchen
dē die heiligen engel g'
ner ind' celle sit dēne i
dē himel. **V**ñ swēne d'
kneht vnser's hrē isner

21
celle einzlich hime
lischv dink. wirt so
wurt sin celle. dē hi
mel gelih. berdu an
dē saimet vū. ā. dā
dahr. vū. ā. dē nvtz
Vū swēne sin geist
ber od vō dē lib. schei
der. so har er niht ver
ren wek vō d' celle idē
hmel. wā vz d' celle

idē hmel vert er
dikke. aber kum od
im vert er vō d' celle
in die helle. ez si dēne
de si also lebentik dar
in vart mit d' trahvng
dar vmb de si w vberik
werdē nah dē tod. vā
in durre wil vart die
einsidel dike gen helle.
wā zeglicher wil all si

72
mit d' innern gteplacō
emzicklich ā sehet die
himmelischen fravd dar
vmb d. si w' dest hutzik
licher begern vñ dest
flizklicher dar nah w'
ben. also sehet si auh
dike an dē weragē vñ
ā die arber d' helle d.
si sich dest baz vor w'
hvtē vñ si dest m' flie

hen. ab' swēne si st' bē
so varnt si kwm od' im
vō d' zelle gen helle.
vñ mak avh iemā biz
ā sinē tot id' celle beli
ben er gehōr dāne zedē
himmelrich. wā d' kūt d'
gnadē d' zivht vñ trō
ster dw zelle biz si ez
zed' volchomēheit brī
ger. ab' d' nuht zedē hi

23
mel gehört dē wirt si
vz all dē m̄ die rote. **D**iv
zelle ist diu heilig stat da
vns h̄re vñ sin knecht oft
mir eī ad̄ koseñ all ein
friv̄t mir dē andū. vnd
da diu m̄nēt sel dike
mir um̄ liebē veit wirt
vñ himelischiv dunch ir
disehē dingen z̄ gesellu
get w̄det. **Vñ** reht all

div kurch ist ei heiligiv
wonvg vnser hre. also
ist avh div celle sin heili
giv wonvg. wa id' kurch
en vn id' zelle wrkt ma
gortlichiv wrl ab vilen
ziklicher id' zelle **id'** kur
che beget ma erwene
die kristeliche sacrament
gesichtliche vn bezeich
liche. ab id' zelle wirt

div sache d
nall d' war
the all id
id d' d' mi
o magen
hritche m
id' zelle all
id' d' v
che d' h
id' g
id' v

24
die sache des saemeres
nah d' warheit begaenge.
reht all idē himel. swie
de si de d' mensch die görtlich
en magenkrast niht all
wrtliche myg ā gesehen
id' zelle all in dē himel.

Vñ dar vmb all ih gespro
che. dē frōm dē der si niht
ā gehōrt dē wurft si vñ
vō ir. vñ belibet er ioch

ei wil id' celle d' tvt er ni
ht vō sinē rygēdē noh vō
sinē gyre erust. er tvt ez
vō sin' rehrē armvōr vnd
dvnker i diu zelle ein
karchar. vñ ist im als
we dar ine als d' einen
menschē lebēngē begre
ber. **Vñ** dar vmb sprich
d' willag. israhel ist d'
dv dih zv got kerest so

ker diu v̄vächlichē zu
 im. reht als ob er sprach
 ist d. du zergeistlichē
 lebē köst so traher d. du
 zed' volkomē heit ko
 mest. wā niemā mak
 lāg ien̄ wis belibē **D**v
 solt wizzē d. drier lei
 lebē sint. **D**. erst herzer
 ei vilhū leben **D**az ad'
 herzer ein bescheidēlich

leben. **D**az dir heizer a
geistlich leben **D**ie erlten
die idē villichē lebē sī.
di sī die ā valhendē die we
d' vō u selbez bescheiden
har noh vō u begervig
zegvōtē dīgē gezogē w
det. vñ doh swēne si mir
d' heiligē geseft geleit od'
gemār wdet. od' mir gv
tē pild gereizt wdet. so

lobet vñ
nu dind
shet od'
set in na
erlarnv
blindē d
hār. die
bethe dē
sī die kv
vñ sell
har vñ

lobet vñ mīnet si gō
 tiv dīch. vñ swa si die
 sehēt od' hōrnt vñ vol
 get in nah. ab' ā alle
 erklärvolle. reht all die
 blindē die mā fvr' ād'
 hāt. **D**ie ādn die idem
 bescheidē leben sūt. d'
 sūt die fvr' nemēdē. die
 vō ir selbez bescheidē
 heit vñ vō d' kunst die

si vō nar̄ habēt. gō
ty dink wol erkēner
vñ w' avh begernt.
vñ doh d' gnad nohm
hr habēt d. si gōty
wli vol bringē mvgē
Die drirē die in dē geist
lichē leben sūt. d. sūt die
volchomē die w' selbes
geist zegvōrē dingen
tribt. vñ si avh zegv

ten d'gē
selbē wā
nich get
vñ si w
heilig ge
zygendē
so sūt si ei
hge geist
gestu
leben
vñ we

ten dīgē erlōht. vñ die
 selbē wā in elliv gōtē
 dinch gesmach so heiz
 zet si wis. vñ wā si d'
 heilig geist nur allen
 rygendē geziert hat
 so sī si eī gwār des hei
 ligē geistes vñ heizzet
 geistlich. **D.** vñ hūh
 leben vñ d' mēsch
 vñ wendik **D.** beschei

bet. gō
 l erlöset
 egeret.
 ad nōm
 si gōt
 nge mō
 undē gō
 ir. d. sī
 die ir selb
 re dng
 avh zēg

dēlich lebē Vbr er ādē
innern mēschē. **D**az du
re leben d. da geistlich
heizer. d. vider nider
rōwe nivr alēi īgor.

Des ersten sol mā den
an vanden mēschen
lern. d. er rō all sāt spht
vñ sinē lip vñsm
hrē pring zeinē le
bentigē vñ zeinē

wol gev
zeinē her
vñ d. sin
adē si. **D**a
wih sāt
goderē
hede mē
hr vñter g
vñ rāt w
zegach
vñschē

wol gevallen dē vñ
 zennē heiligē opher.
 vñ d. sin dienst besch
 eidē si. **D**ar nah rēper
 avhsār pavls dē vn
 gordētē ernst des āva
 hēdē mēschē. d' nohni
 ht vster götlichy durch.
 vñ rat im d. er im niht
 zegach lasse sin zer
 vorschē vñ zergrōden

Geistlich vñ götlich
w dinc. **Vñ** splyt **Vö** d'
gnad die mu' got gebē
har rar ih allen dē die
vnd' w sit. de si sich niht
m' vsten dēne si soln.
de si sich zemazzē vsten
Wā nu de leben des vñ
lichen mēschē alei dar
zō geordnet ist. de ez dē
vzzer'n mēschē zier

vñ adē. Ce
der sine
wischen dē
vñschē d
de geist d
ā and' stei
gehr d' l
hab' noly
gehr dēn
solines
ans siecl

vñ ordē. so sol mā i lern
 de er **sinē** lip vñ siniv lud
 bescheidēlich rōt vnd
 zwischē dē fleisch vnd
 dē geist die alle zit wid
 ei and' krieget ā rehtes
 geriht d' bescheidēheit
 hab. noh einē niht mer
 geste dēne dē andū. **Er**
 sol sinēs libes phlegē all
 eins siechē d' un ēphollhē

ist schädlich vñ vn
nvtz dinch sol er im
wñ vñ ab prechē wid
sinē willen. ab nvtzer
vñ gv̄t ding sol er in
nöten vñ twigē ioch
wid sinē willē. **E**r sol
sines libes phlegen
als ob er niht sin si. er
ist des d' vns gekavft
hat mit sinē heilige

lobt dar
ein vñ r
er sol avh
er spht
ge mēst
rinder v
mit zerk
also sol e
vñ no
rly chet
bens im

blv̄t. dar v̄mb d̄. wir in
 eren v̄n tragē īvn̄sm̄ lib
Er sol avh̄ ā sehen d̄. vn̄ser
 h̄re sp̄hr̄ h̄z dem son̄di
 gē m̄sch̄ē volch̄ sp̄hr̄ dv̄
 rch̄ den wissagē. Ich habe
 mīh̄ z̄er̄ygge geworfen
Also sol er sich h̄rē d̄. er
 dv̄r̄h̄ nordv̄r̄ft̄ noh̄ dv̄
 rch̄ chein̄ gefv̄r̄ d̄r̄z le
 bens̄ īn̄ī getv̄et v̄ō sinē

rehtē fvrſatz od' ſ' wur
dicheit ſin' natvr vgeze
nol' ſinē geiſt nur ihru
bekvmb' da vō er goret
geut wō. ſinē lib zeern
od' zeliē. **Vñ** dar vmb
ſvln wir vnſin' lib kvn
die rehtē nordvrt ge
ben. de er iht zehofernk
nol' wid' bvrhrik wō.
doh allo de er dē geiſt ge

diene m
ſt er vn
ten vnſe
phlegē a
ne willē
phlegē a
wir ni
wā die
vnſin' l
ge wir r
ſwēne v

313
dienē mvg. wā dar vmb
ist er vns gegeben. wir so
len vnsers libes niht also
phlegē als ob wir dvrh si
nē willē lebē. **W**ir soln si
phlegē als des libes adē
wir niht geleben mvgē
wā die rive die wir mit
vnsin lib haben. die mvgē
gē wir niht hin gelegē
swēne wir wellē.

am.

Werken wir mözzē gedul
nlichē barmē wēne vns
gor löse. vñ da vō soln w
ir die selbē weil elich tve
ā i behalten. **W**ir soln also
leben mit vnserm lib als ob
wir nit lang bim wonē
soln. vñ swēne d. zur kom
de wir vō im mözzē schei
den d. wir da vō kein be
sward noch kei berrvde ē
phalē. **V**ñ wā d' mēsch dar

i ohr mö
twei vng
phag d
arwed
gri da v
selam v
en aller d
hē lebe
gmanē
soln halte
ā arbat.

32
ā oft möht irē d. er siner
libel vngert vngewarliche
phlag d. er im d' norvft
entwed' zewenik od' zevil
gab. da vō gut die regel d'ge
horsam vñ d' zelle dē mēsch
en alser del eriten zgeist
liche leben kvē ein form d'
gemeinē gesetze wie sich
solv halten. ā ezzen ā trinkē
ā arbeit. ā rōwe ā red. an

Swig. a alle dē digē die ze
dē dienst vñ zed' notyrft
des vzzern mēschē gehōrnt
dar vmb dē d' gehorsā prōd'
rōwlichē vñ sicherlichē
lebt. vñ an disen dingē ist
elliv vñ flvzicheit all ganz
lichē ab geslagē. vñ elliv
notyrft all ordēlyh gemezē
id. zil d' rehrē mazze d. w.
die starkē wol mögē begū
vñ si die krāchē niht dvrkē

flvchē noly
elavber sic
prvzze de
sic d' si dan
mezt forl
len du ir ze
mich die d
dvrkē dē
sien d' m
hr dar zō
ger d' din

fliehē. noch du dank die
erlaubē sūt. die dorfer die
gewizzē des geistlichē mē
schē d' si danknarmlich
nuzt forbaz niht umb r²
ben d' ir zivil si. noch du
durch die ab geslagē sūt.
dorfer dē knecht vnsers
h'ren. d' markeit mit ni
ht dar zō bringē. d' er be
ger d' ding die ab gebroch

erlaubet //

en sint. **A**l swie di si di diu
notvrf si vñ diu vberfluz
zicheit ab geslagē si all
ordentlich. d. fvr baz kei klag
dvrft si. doch swaz mā mein
od' ab brechē welle. di sol ge
schehē mit des pors willen
d. die vndtanē sichtlichē lebē
ā dē schadē irre sel. **Vñ** dar
vmb sol dē ā valhēdē mēschē
lern. d. er sih alle zur rihē

34
nah d' regel d' gemeinē
gesetzr. vñ die bösen bege
rüg siner lebens ā i rōr.
vñ sih selbē ganzlich ver
smahē dar vmb d. er ellw
dunk vsmahē mvg. **E**r sol
avh emziliklich gewarnit sin
gen allen bekorvgē. die dē
ā vahēdē mēschē all' meist
ā vehrēt. wā dē knecht vn
ser's hrē d' got gewirliche
diēt dē vehrent alle zur an

manig^{er} lei bekorv̄g. beidw
vō d' schv̄dv̄g des vides vō
d' bösen begerv̄g sins libes
vñ vō d' wlt̄ dw i dike fr̄
dw avgē p̄ngt vnnv̄zv
vñ schardliche dinst. **Dar**
zō lat vns vnser h̄re avh
erwēne i bekorv̄g valle. d̄
er vns da mit vsōche wed
wu i minē od' niht. niht
dar vmb d̄. er sin niht w̄z
ze nivr dar vmb d̄. wu

dest baz erkēnēt wđē ob
 wir ī minē dar ā ob wir dē
 selbē bekorōgē wid stē. **Ez**
 sīt ertlich bekorōg die d mē
 sch wol bekēt d. si schard
 lih sīt. vñ vor dē selbē kā
 er sih dest baz gehōrē. die
 ab vborgē sīt igvōr gelih
 nulle die kā er mōlih er
 kēnē. vñ mak si avh kv
 vñ widē. all swēne wir
 die rehrē mazze niht kv

nē gehabē. ā gōtē dingē
ā dē wu' vns erwēne all v'
bescheidēlich vben d. wu' da
vō v' bē. **A**l' all' bechorung
vñ vnvrz' vñ schädlicher
gedäch vrsach vñ förderg
ist müzikeit. vñ d' grōste
schad des hzē ist müzikeit
D' knecht vnser's hzē sol ni
m' müzik wde. swie er do
ch got dike vereern sol. **E**s
ist vnbillig d. mā einē so

geranē swachē vñ lhrē
nam all m̄zicheit ist einē
so heiligē vñ ād̄hngē wk
geb all got veiern ist. wā
got veiern ist niht eī m̄z
zicheit ez ist ioh eī geschæ
fte vor allē geschæft. vñ
sw̄ d̄uz wk niht
ger̄lichē noh
and̄htr̄klich
w̄kt

is in celled swaz d' ror so ist
er doh m'zick ez si d'ene d'
er ez dorh d' selb gescha
fr r'. **W** d' d' m'esch vuvr
ziv dink w'ke dar umb
d' er ihr m'zick si. d' ist ei
gespore. **E** m'zigez w'k
ist d'. dar a kei nuz
ur noh kei mei
nuz des nuz
zes. doh sol

7
d' mēsch niht dar vmb wr
ken d. im diu weil dest lū
zer si vñ d. er dē rān mir
erwiv vñ. **E**sol dar vmb
wrkē d. vō dē selbē wrk
alle zir erwaz gvt ding i
sinē hzē belib. da vō er an
rvgēdē zv nē. vñ d' gvt ei
sidel solez da fvr habē d.
er des rages niht gelebt
hab swēne er nihtes niht

getan hat d' ding dar vmb
er id' zelle lebt. **N**u fragest
du lilt was du twn solest od'
mir wiv du di bekömeren
sölst. d. wil ih dir sagen.
Des erste all du vnsm hie
brigest di taglich opher des
gebetes. vñ dir selbē ein lee
cen gelesest. so nñ dir dēne
ē weil dar zō. d. du indih
selbē gest vñ di gewizze
vollkomēliche ersuchest vñ

si strafest. vñ dēne rihrest
 vñ bezzerst swaz ā du' ze
 bezzeren si. **D**ar' nah wrlk dē
 ne erwaz swaz du' geborē
 wō. nihr also dē dī lize mit
 dē selbē zewil bekōbert si.
 dē du' inikeit vñ du' ādahr
 da vō ihr geurt wō. **E**z sol
 loh ā du' behaltē vñ mern
 dē geistliche fliz. **D**v solt al
 so wrlkē dē sūh d' mōr nivr

Zein weil da mir ni^d laz
ze. vñ niht gar vō ī selbē
kom. vñ d. dv di hze da
vō genemē mögest swē
ne dv wellest. d. d' wille
niht dar ā hafr vñ d. dv
keinē gelvst da vō ēpha
hest. noh di gelvgo kei
pildv^g da nem. wā d' mā
ist niht geschafen dvrh
d' frāwē willē. diu frāwe

ir geschafē d
wille. alle sū d
vng. nalle fon
pliche. iudich
der dvrh di g
taghet w
i. g. w. g. d
p. w. vñ
der w. d. d
p. d. d. d
d. d. d. d

ist geschafē dvrh des mānes
wille. also siē avh geistlich v̄
bung nitte foudē dvrh die
lypliche. lyplich v̄bög siē f̄
den. dvrh die geistliche. **Vn̄**
zeglicher wit all wiler adā
ei gehelf gebē wart d̄ im
gelih was vn̄ vō im gema
chet wart. also swie de si de
lyplich v̄bög nor dvr̄fnk sin
zed̄ helf geistlicher v̄bög.

doh fvgēt in nihr alle liph
v̄bög. in fvgēt die all' meist
die all' gelichheit sit. all swē
ne ih dvrh geistlich bezzē
ge erwal' gv̄tes trahē d' ih
schribē welle. v̄n ez dar vmb
schrib d' mā ez les. wā all
liph v̄bög v̄n vzziv w̄k
die vzzn̄ sinne vngerw̄
gēt. also zerstōrnt si awh
dē geist. ez si dēne diu ar
beit all' grōz d' d' lip da v̄

gedrukt. vñ d' geist gedie
mwtiger wō. **D**u sell vber
krefng arbeit bñgt dē mē
schē erwēne groze ar au
dahr vō vaskē vñ vō adū
dingē da mir d' mēsch si
nē lup keltiger. **A**l' d' geist
lih vñ d' wol georder mē
sch mēsch gevelligt lih al
so zern iglichē arbeit. de
sin hze niht da vō zidit

wirt. ez kv̄t ioh dest m̄
zeim selben. wā er siht
alle zit ā niht d̄ w̄k d̄
er wrker. er siht ioh ā
die mein̄ḡ id̄ er wrker
v̄n d̄ end sin̄ mein̄ḡ
d̄ got ist. so er ie an d̄
h̄rl̄icher v̄n getw̄lic
her wrk. v̄n all̄ sin̄ lip
m̄z d̄ geist v̄nd̄r̄n̄ic
sin̄. **D̄** ḡvt wille r̄win
get **r̄wiger** die v̄zn̄

41
sine zearbeitē. vñ lar si in
hr mözilk sin. si mözē sih
diemvrigē vñ vnd' rarnik
machē zedē dienst des gei
stes. de si im gelih wōdē bei
dir ā d' arbeit vñ ā d' wart
des görluchē trostes. **Wā** dir
nar^r dir entrihr ist vō den
sundē vñ getierē har ab dē
rehtē weg. ist de sih dir ke
rr zū got. so wid' pinger
si schmer mit d' volht vñ mit

~v~

8 mine die si zō got hat el
lyw diu dunch diu si vloru her.
da mir dē si sich vō got geke
rt her. **Vñ** all d' geist wid' ge
pildet wur nah got. so wur
avh zehar d' lyp erniwer.
vñ mit dēne ioh wid' die
narvi' elliy diu dink die d'
geist begit. **Vñ** vō dē manie
valtigē gebrestē idie er
gefallen ist vō dē syndē iler
er all hutzeklich zō got dē

er oft m̄ wil r̄on d̄ene ioch
 d̄ geist beḡt. v̄n̄ also v̄liesē
 wur̄ niht v̄n̄ gelost. wur̄
 w̄adeln in n̄ur v̄o l̄ylichē
 d̄igē z̄geistlichē dingē. d̄
 ist. **A**ll̄ sanft v̄n̄ wal̄ mit ū
 dischē dingē. all̄ sanft w̄rt
 v̄n̄ mit geistlichē dingē. **G**
 ḡr̄st̄in br̄ot v̄n̄ kaltes w̄zz̄
 s̄ī f̄r̄namēs niht gelost̄ih
 Ā ī selbē. ab̄ v̄o d̄ m̄ine v̄n

leis hre vñ vō d' begerūg d'
innern lözicheit wdet si
dē geistliche mēschē all ge
wstlich d. er im sin notvri
ft wol da mit gepvzē mak
Wie manik ravsent anner
lör für ei groz wirtschafft
herē. d. si durtē dig genōk
mōhrē habē. **Tez** war ei lū
tv spū da mit d' mēsch sin
natur hin mōhr bringē lie
zen vñ vnser gebrestē.

115
Al swēne vns vnser gebre
ste niht irret. so riht sich
diu nar zehar nah narlich
en digē. **D**e selb ni avh vō d'
arbeit. **D**e gebvr hat ei herr
hyt vñ stark arm. **W**a vō ist
d. **V**ō nihtv ands dēne vō
vbyg. **L**azze i mōzik gen.
er wur all fylle vñ all trāg.
all ei ad mēsch. **D**e gvr wille
mache gewōheit. gewōheit

machte v̄bung. v̄b̄ḡ ḡir d̄
m̄sch̄e krafft zeall' ar̄beit

Lieb̄e pr̄od̄ elliv vnseriv ar̄
beit v̄n̄ allez vnser̄ veiet̄n
sol̄ aleī dar̄ v̄f̄ ger̄iht̄ sin̄ d̄
wir̄ n̄im̄ m̄oz̄ill̄ w̄d̄. v̄n̄ d̄
daz vnser̄ gr̄ōst̄iv̄ v̄nm̄oze
si. d̄. volchom̄elich̄e ā vn̄s̄
vol̄ br̄ahrt̄ w̄d̄ d̄. s̄at̄ pav̄ls̄ sp̄
ht̄ h̄inz̄ d̄. v̄h̄lich̄e v̄n̄ h̄inz̄
d̄. an̄. v̄ah̄ed̄. **I**h̄ saḡ w̄ m̄sch̄
lich̄iv̄ d̄in̄ch̄ d̄urch̄ diē krank̄h̄

44
er wres libes. **K**ehrt all u' wer
lent wriu lid' habe er bore
zedienē d' vnrēhtikeit vñ
d' vnsob'ikeit zedē sōdē. also
syt u' nu wriu lid' gebē ze
dienē d' gerehtikeit ze all'
heilicheit. **D**isiv ler gehōit sō
d' liche an. dē ā vahēdē mēsch
en. d' sines libes biz h' wol ge
phlegē hat. vñ iesz dar nah
ster d. er sinē lip sinē geist

vnd trank mache. vñ sih
riht zegörlichē dingē. d'
sol sich bereiten d. er sih vol
komēlichē ab t̄v̄ des vnsv
bern dienstes da mur er dē
sondē gediēt hat. vñ ganz
lichē ā i t̄v̄ die bösen gewō
heit sinet libes diw biz h̄ v̄
in geherscher hat. **E**r sol im
selbē machē ēi notv̄ft wid'
die adū. d. ist all er vor v̄
fluzi her mit d. er also alle

marzikeit mīne. **E**r sol im
 machē ei gewōheit wid'
 die ādū biz dē er volchomū
 lichē geistlich sūzikeit en
 phah wid' zergāktichen
 trost. vñ dē i all sāt da mir
 si dē er sih ab alles irdischē
 vñ lyplichez trōstes all
 sāt i wal dē er in her. **Vñ**
 dē elliy diu iud' sines libes
 all gn' dienē d' gerechtheit

zeall' heilicheit. als gñ si vor
diere d' vnrehtikeit zalle
söde. **Vñ** d' ist diu vollkomē
heit des ā vahēde mēschē i
sin' ahr. **Vñ** swēne er disiv di
nich vol p̄ngert id' wil vñ id'
Aan d'ahr d' er zereht sol.
lat er dēne niht ab vñ r̄iht
sib gāzliche zedē digē die
vor im s̄it. so kv̄t er schner
zegtōrtliche dunge. d' er got

46
er kēnēt wut. all er in er
kēner hat. **A**l dar zū hūt er
niht iem stūt weil noh iem
rag. er mūz vil zutes vnd
groz arbeit habē dar nah
all i got gnad git vū all se
ll willen vū fliz vū bege
rūg dar zū hat. **A**l dūre vū
all gvre dig forderūg ist
dū zelle vū stativ vollhūg
dar ine. vū sw reht lebt i

sin celle vñ gn̄ dar inē ist
swie arm d'ist. so ist er doh
rich. Vñ sw̄ gvrē wille hat
d' hat allez d. des er bedarf
zegvrē lebē. swie d. si d. sūh
d' mēsch alle zur rihre swie
nah sinē gvrē wille. er sol
in erwēne wid' habē vñ za
mē. vñ all' meist d' āvalhēd
mēsch. wā d' hat erwēne ein
so hutzigē ernst d. er sūh all
vnbescheidenlūh vbr d. er

sich selbē schier vderbr. **Dē**
 gv̄rē willē des mēschē sol
 nhrē dir regel d' gehorsā vñ
 sol i lern d' er willklichē in
 sin zelle belub. vñ gn̄ bi un
 selb' wō. wā d' ist ei gv̄r an
 vanch des geistlichē mēsch
 en diezv ā rvgōndē zv nūr
 vñ ei gewislesz zeichen d'
 er zed' volchomēheit kom.
 wā ez v̄mōglich d' d' mēsch

sin hze im ganzlich mög
gestekē id. einig gvr d.
gvr ist. d' sine lib niht ge
meistū mak. d. er ā ein star
belib. **Vñ** sw die vnskari
cheit sine hze da mir vñ
widē wil d. er flvht vñ
ein star hnz d' adū. d' vñ
reht all d' sine libes scha
ren flvht d' flvht sih selbē
vñ svr sih selbē vmb. vñ
siva er hñ kvr so ist er z doh

18
d'ez da vor was. dēne dē in
sin vnstarcheit böser ma
chr. rehr als dē siethē grōz
lichē schader d' i zevil vmb
fvir. **W**ā er sol wizzē d. er si
ech ist. vñ sol flizelich da
nah trahre wie er gefvōr wō
Ist nu d. er nihr ab lar ā sinē
gvre fliz. also d. er sin selbes
allezir war nūr. so kvē im
sin emzigiv erzeni schner

zestacē vñ sin hze wirt sch
ier ledik vō sin vanknulle
Vñ d. sin selbez nihr enwas
da vō d. ez sih vō got gefrō
mder het d. wirt dēne sin
eigē igot. vñ dar vmb sol
er ligen i sine siehys vñ sol
sih nide rze. d. ist d. er sin
hze mit nihtv bekōb dēne
mit got. vñ sol nuw fr sih
dar ezze biz er gesvt wō.
Dv siecher din siechys ist di

49
zelle. **D**u erzeni mit d' du ge
sūt müst wde ist recht ge
horsam. **W**itze avh id' war
heit d. die erzeni die oft ge
wädelt wder die siechē gro
zē schadē turt. vñ sin nar
ser krenchet. d. d' etwa lnn
wil. get d' einē rehtē wek
so kv̄t er schier da er da lnn
wil vñ sin gē vñ sin arbeit
wurt schier ei end. **G**et er ab

mang' lei wek so wut
er ure. vñ sin' arber wut
nīm end. wā d' ur'v'm
har niht endes. vñ dar
vmb belib ā ein' stat. vñ
nī niht ei' erzen' fōr die
ādñ. **H**ab des erste die erze
nie d' gehorsam. biz du
dar ā vollkomēliche' gesv't
wdest. noch leg si niht hin
swene du dar an gesv't

wdest all eî vndanknam
 mēsch. swie du si doh solest
 vben iem andn wis. **W**id du
 nu schier gesv̄t wde. so sili
 de du ihres ihr vō dir selbē
 ryst swie klei de si ā dē rā
 dines arzates. **V**n̄ gewar
 test du gv̄t erzeni vō im so
 m̄z de sin de du im dvrnach
 rklliche zeigest alle die
 wnde dū sei vñ dily des n̄

lyt schamest. **D**v solt dich wol
schamē. doch also dc du dvrch
die selbē schā nihtes niht v̄
swigest. wā ez etlich die sa
gent u' svnd ā d' biht all gar
an alle schā reht all si ein
m. ar' sagen. vñ u' gebrestē
legēt si dē pihngar. for ā
alle rhye. vñ an allez leit
Ist ab' dc du d' wudē dū sel
niht enphindest. all vil

du dich dēne gesund' du
 best da mir d. du w' nicht
 ahrest. als vil pistu siecher
Hast du ab' einē so genar
 digē arzar d' dī wunde
 heilē wil mir mir lunde
 phlastern. vñ mir gvt
 salb. erwe so sich zedy
 sellē. vñ rō als d. d' gn
 gesvt war. vñ nī i dir
 sell krefng erzen da
 vō du schier gesvt w'

dest. vñ rüst dv d. so ist
got d̄ war aizar alle zur
berer zeheln die wnde
dñ sel. **D** dv avh ihr vngn
ei sit. vñ dest sicherlicher
wonest idñ zelle. so solt
dv wizzē. d. du du hōrāt
geben sūt syndlichen ze
dñ phleg. d. ist got. vñ
dñ selbez gewizen. vñ
dñ geistlicher var. **G**ot
solt dv geben andant

vñ so grā ādahr mir d' dī
 hze ganzlich bekōbert si.
Du gewizē solt du er er
 bieren also d. du dich alle
 zit vor ir schamest zelōde
Dine geistliche var soltv
 gebē gehorsā vñ mīne.
 also d. du hinz im komest
 vmb alles du werre. **Vñ**
 d. ih dir dest lieber si. so
 wil ih dir dē vierdē darzu
 geben zeinē meizogen

die weil list i a vahede le
ben biz d. dv dar zo kost
d. dv gotes gagen wrakeit
volchomeliche wirst er
kenec in din sel. **N**un du
einen mesche nah mine
rar des bild alle zur idine
lyze si vn nah de dv din
leben rihrest. also swene
dv an in geden kiest d. dv
enzvnder wddest zegvte
dinge vo sin ewurdikeit

vñ d. d' selb gedank bezz
swaz ã dir ze bezzn si. **S**wẽ
ne dv gedenkest ã sin dvr
nãhtez leben d. sol du ei
strafe vñ ei zvlhtigvõg sin.
Swene dv gedenkest an
sin heiligez reinez leben
d. sol du ein trost vñ ei an
dahr sin. **D** solt ez da for
haben d. er alle din gedank
seh vñ solt dih avh bezzn
als ob er si an seh vñ dih

dar vmb strafe. vñ also
phlig di selbez mir alle
flitze. **Vñ** de du din selbez
dest bas war mügest ge
nemē. so ker dinu avgen
vō allen vzin dingen **de**
vzer avg war eī loblich
w gezierd möht ez sih
selbē als wol gesehē als
andru dīk. ab de ist dē in
uern avge d' bescheiden
heit vlihe. **Ist** ab de ez sin

selbez mir
og vñ si
ur vñ
hin zu
romag
phlig di
in selbez
in gnuh
vñ vñ
vñ die
vñ vñ
vñ vñ

54
selbez nilt alr all d. vzz
avg vñ sili zevil beköbert
mit vnnvrtzē dingē so ez
dēne gn̄ zeim selb̄ kome
so emmag es vñ dar vmb
phlig om selbez vñ besorg
om selbez dar an hastv
im̄ gn̄k zeschafen. **Ker**
dinn vzzn avgē vō allē
dē dīgē die die inern av
gen v̄bidern zesehē vñ
zemine. wā nilres nilt

wirt all schier wid' enzō
der all diu mīne vñ lōdli
chē ā wgtē lvrē. **D**v scholt
avh wizzē. d. dv eī vzzet
vñ eī iner celle hast. diu
vzz d. ist diu id' dv lūplich
en wonst. **D**iu in zelle ist
di gewizzē id' got zeinst
wonē sol mir diu sel. **D**i
beslozzeniv tvr ist eī ze
chen d' inern hvr. vñ rehr

55
all die lypliche sūne mit d'
vzzn hvt geurt wdet & si
sich niht für wtzliche m'
get v3 gegiezē also wdet
avh die inern sūne zu got
gezogē mit d' hvt d' vzzn
sūne. vñ da vō mīne din
zelle. beidw die inern vñ
die vzzn vñ ob diu ierwe
der all du zereht solst.
Diu vzz zelle sol diu behv

rē vū niht vbergē dar
vmb d. dv dest heilicher
gesvōdē mögest. svō dar
vmb d. dv dest sicherlich
er lebest. **D**v weist niht
wie sāt du ist idin zelle
swēne dv niht gedēkest
d. dv niht aleī idin zelle
ab kvōst din gebrestē. d.
dv ioh mit ādre w̄t svō
nihtes niht zeschaftē hast
Dv weist avh niht wie

76
grozz ein du din gewizzē
schuldik pist. swēne du mi
hr ēphidest d'gnadē des
heiligē geistes vñ d'nez
vng der inn svzicheit vñ
da vō ere si beid. vñ wis ei
hre vñ ei fvrst ierwderre
vñ fliz dih d' du indin zel
le di lebē rihrest nah d'
regel d'gemeinē gesetzc
vñ di sit zierst vñ dih sel

bē strafest. vñ diu ioh dilt
vdamst vñ diu niht niht
hin lazzest komē swie lila
ez si. **D**iu gerechtheit sol
zegetiht litzē. vor d' sold
schuldigin gewizzē sten.
vñ sol sich selbē rügen.
ymb d. si gerā hat. **W**ize
fvr war d. diu niemā all
ser mür. all dv selb noh
niemā all gewilichē
vb' diu riht all dv selb.

diu mo
die mal
ni die er
die ralk
nihter se
vñ rere li
wel ser
vñ ser d
dilt d d
vñ vñ
frenge d
wel vñ

Des morgē's tracht wie du
 die nacht v̄rbē habest vñ
 nū dir etlich v̄b̄g da mit
 du dē rak v̄rben wellest **D**es
 nahres setz dich für dich selbē
 vñ reit h̄ wid' wie du igh̄
 weil sond'lich ā gelert habest
 vñ setz dir dēne für iwellh̄
 ādahr du die nacht v̄rbē wel
 lest. vñ wis dir selben als
 streng. d. du dir selbē kein
 weil vnnutzlich linn lazeit

Ben. **I**glicher weil gib u' Gb
vng nah d' gemeinē gesetzer
Ued' zur all' du dich Eben sy
lest ā geistlicher Vbung.
so fliz dich ā dahr vñ in' ker
Ued' weil all' du liplich v'
būg habē so lest so fliz dich
d' du si id' menūg vñ id' ā
dahr vol būgest all' si vō dē
heiligē gesetzer sin. vñ sch
afe d' ā disen dīgen d' geist
vnser's h're vñ d' lip dē

geist all ganzliche geb
swaz si zereht soln. swaz
vnd wege od' unvolbraht
belub d. igtlichez niht ge
schuht id' wil vñ ad' zu.
vñ ad' stat all ez sol. d. du
dih des niht vgebe hin
lazzest komē du wid' le
gest ez vnsin hre' mir reh
t rñve vñ mir gevellig
börze. dar zē ā die sibe

tagzir vō dē d' wissag spht
sibē stur ā dē tag hā ih dir
lop geseit. soln **W**ir vns sy
d'liche des morgēs vñ adē
abet vñ zemurer nahr stz
zen. wā vō disen wilen
spht d' wissag nahr vmb
kost. **H**re des morgens wil
ih vor du' sten vñ wil an
sehē d. du pist d' got d' kei
vntehr keur wil. wā des
morgens sin wir dānoh

vnbelvbert mit vzzn
 sorgē. **D**ar nah splyt er ab
Hre mī geber mīz vb sich
 all d' irravch vor dūi be
 schavd vū dū vshelbving
 mīi hend mīz dū ei abēt
 opher sin. **W**ā ā dē abēt
 soln wū dēne hī legen
 alle vzz vnmīzz vū soln
 vnser hze ganzliche hīz
 got rihre. **D**ar nah splyt

ab d' wissag zemitnah
stunt ih uf diu zelobē. **Ze**
diseu wilen soln wir te
hr gage wirtlich vor got
ste. vñ idē liehr sine ant
wortes soln wir vnser ge
brestē erkēne vñ dar vmb
riwe vñ leit haben. **Dar**
nah soln wir ā rōffen dē
namē vnser herrē gait
mit d' riwe reinigē biz
er enzvnder wō mit huzi

got boger
t gortliche
wir d' selb
vñ idē ep
so migt
igt d. sār
selb d. ih
vñ idāhrē
mōtē ā sin
ih vñ perē
vñ perē mu

ger begerüg zed trährüg
 d' görtliche wüzikeit. vñ biz
 wir d' selbē wüzikeit erwie
 vil w'dē ēphider i vn sū h
 zē. so mögen wir dēne wol
 pñgē d. sāt pauls spñt. mir
 ist lieb d. ih funf wort spñh
 mit v'dahrē mōr. dēne fōf
 rayset ā sin. vñ spñt aber
 ih wil perē mit dē geist. **I**
 ih wil perē mit dē hzē. **vñ**

dēne sol vnser Geist vñ vn
ser hēze. samē die frōht d.
ādahr. d. wur ind' genohsā
des gōrlīchē segens. vñ in
d' selben ādahr die nahr rō
wiklich vrbē. vñ des mor
gens swēne wur vñ stē ze
dē lob vnser's hrē dest mō
d' sin. ā sinē dienst. vñ ellu
vnserw wk dvrh dē rak
geriht w dē nah sinē lob
ind' selben ādahr. **Vñ** dar

vñ d' swē
vñ dē sol
wille rahr
wur dē sin
vñ die wer
vñ so sol e
r vñ volli
ger rhrē.
In ādahr
mō volli
ne nah d'

umb swēne wurzemetin
 vf stē so soln vnser v̄stār
 wisse niht zevul bekōbū
 mir dē sīne d' psalmodi.
 vñ die weil vnser geist mō
 d' ist so sol er sih v̄bē ā āda
 hr vñ volkomēlichē huz
 got rihre. d. er also tō sel
 ben ādahr belib biz diu
 meti vol brāht w̄d. vñ den
 ne nah d' metin so sol sich

•vii•

D' mēsch alrest v̄bē ā an
daher ist d. i sin traker
vñ sin gebrestē niht w
re. **E**s mag avh ein igh
kristē mēsch wol wize.
wie nutz i ist, d. er im
zedē minste ei weil adē
rag dar zō nē. d. er adah
nlichē betrach die ma
nukvarlinge gvtar d' ma
re vñsers herrē. da mur

er i erlost hat. vñ si emzi
kliche trage i sin gelvgo
wā da mit enphahr er
geistliche sine heiligen
lechnamē vñ inker sin
heiliges blvt. swēne er
des ermar wirt vñ des ge
dēkt dā dē zu sin mar
sine heilige lechnamē sine
wgn gap vñ i gebor dē si
sin da bi gedahrē vñ sprach

Da bi sult ir mī gedēlie.
Wā ih gesung d' sūd d' vn
gehorlā idie d' mēsch ge
velt da mit d' er ditz ge
bot vb' get. ez mvgē ioch
alle ltr wol erkennē wie
vngerlich d' mēsch rtr. d' d'
lieb vn d' mīne vgzte die
un got erzeigt hat ā sinē
rod. reht all d' mēsch vntē
hrtet d' einē gvre kleino

des schier vgarze de i sin
 lieb frivt igrozzē tivē gelaz
 zē het zemē memoual de
 er sin da bi gedachet **E**ist wt
 zel hvē erlavbt de si ditz hei
 lig saēmēt begē ā d'zic vñ
 ā d' star all es gesezt ist. **A**l
 dē nvtz des saēmētes mag
 ei ighcher mēsch wol ēpha
 hē ā enī ighchē star vñ ā
 enī ighchē weil zedē heil

sin sel. id' wil all ez geset
zet ist. d. ist irehe adalt
vñ irehe mine. **Vñ** rehr
all d' mēsch d' ditz sacmē
vnwurdilich ēphalt dē
ewigē tot dar an nūr. . al
so ēphalt avh d' mēsch d' in
wurdilich nūr d. ewig le
ben. **Ab** dē nvtz des sacmē
res mak niemē ēphaltē
nvr sin wurdik ist. **Sw** di
tz sacramēt an dē nvtz

d' dar lre nür d' ephahrt die
 ewigē vdanvolle. **W** sū dē
 nortz del sacmētes ephahrt
 ioh ā d. vzz sacmēt. d' epha
 her de ewig lebē. **Vñ** wil du
 so hastu dē nortz del sacmē
 tes ā em igliche weil beidw
 tag vñ nahr idm zelle. **Wā**
 all oft du ādēhtliche vñ
 getliche betahrest die mar

t vns hre. all dik ephahst
dv geistliche sine lichnam
vū rnkst si heiligest blv
vū die weil dv i im belibst
mit d' mine. die weil bel
bet er avh bi du mit sine
gnade. **D**ar nah is dir sel
be ei lere. **A**b de a valen
de mesche ist nihsulst
all nozt zetraltē vū zele

te all vls
vū wirt
vū lob
vū lere d' h
vū wā
vū ist ni
vū vū d
vū d' d' h
vū wōl g
vū mēch e
vū d' w

se all vñs hre lebē. wā da
 vō wirt sin lyze ēvder ze
 groz lieb hīz got. **E**r sol avh
 gn lese d'heiligē lebē vñ w
 mart. wā so graniv gesch
 rft ist nilt mōlih ze vñtē
 vñ vñr dah wol darā dē in
 zeā dahr pñgt. ādriv böch
 sūt wol glvstlich ze lese. ab
 d'mēsch ēphahr kei bezze
 rōg da vō. si zstōrnt ioch

di h̄ze vñ b̄nḡer̄ dē mēschē
vñv̄r̄z̄iv vñ sch̄ardlich̄iv
d̄ik̄ idē sin. ā d̄̄ weul so er
bere od̄̄ mir geistlicher̄ nā
hr̄v̄ḡ vmb̄ ger. **Vñ** dar̄ vñ
swaz̄ fur̄ b̄z̄ k̄l̄ih̄ idē h̄ze la
zest̄ dē k̄v̄t̄ av̄h̄ l̄ih̄k̄l̄ichē
vz̄ d̄̄ gel̄vḡde ā alle beze
r̄v̄ḡ. **Wē** d̄ih̄ swēnē d̄v̄ le
sest̄ dē d̄v̄ dēnē mir̄ v̄d̄ah̄
tē̄ m̄v̄r̄ lesest̄. vñ dē h̄ze dar̄
nah̄ r̄ih̄rest̄ wā idē anda

66
ht vñ dw heilig geschriff
gemacht ist. also sol mā si
avh lesē vñ vñstē. **F**urze duh
d. dv alle zur erwarz gvtes
idi hze nemest vō d' leccē
die dv lesest. da vō dī bege
rōg zehmlichē digē gen
ht wōd vñ dī ādahr dest m
ēzunt wōd. vñ ist d. dv gor
sōcht ā d' heiligē geschriff

Swaz du dāne lifest dē kōt
du' zegōt vñ samēt din si
nne vō vzzñ dīgē. vñ ma
cht du' vñ d'ranik die vsta
tnosse d' heiligē geschrift
zedienst vñ sñ hre. **R**hr si
ch ab dī sin āds so zwht er
die geschrift nah im vñ ist
nihs niht so gōtes er vker
ez mit sinē sīne vñ mit
sīn bösen vstatnosse zesi

67.
nē schadē. **D**v solt dih avh
flizzē d. dv im vō geistlich
er v̄bung zēv̄re komest
od' gar zedē liplichē. **Wē**
dik d. dv din l̄ze schier
m̄gest geziehē vō liplich
v̄b̄g zedē geistlichē. v̄n
d. dv din l̄ze v̄z̄n v̄b̄gē
also l̄hest. d. ez doh īwen
dik ger̄ht si h̄nz got. wā

all ih oberthalp gesproch
en hā. d' mā ist nuhr gesch
afē durch d' frāwē willen.
diw frāwe ist geschafē dur
ch des mānet willen. also
sūt all avh liplich v̄b̄vḡ von
den durch die geistlichē.
Wir heizē d' liplich v̄b̄vḡ
die d' mēsch mit dē hendē
wreket. **E**s sūt avh ad' liplich
v̄b̄vḡ all wachē vū vastē

vñ adriw dīk die die geistlich
 ē niht wret si sūt ī ioh ei fvr
 der v̄g. ist d. si mit bescheidē
 heit geschēhēt **V**bt sih. ab d'
 mēsch. all vnbescheidē lūh d.
 d' lūp da vō v̄dirbt vñ sin āda
 hr ab nūt. vñ geistliches fvr
 nem̄ gutet wut. d' sell mēsch
 beravbt sinē lūp d' v̄bōg gvr̄
 w̄k sinē geist gvr̄ beger̄v̄g.
 sinē n. v̄hiltē gvr̄es buldes. vn

sern hre sin ern. vn dure
dig ist er all schuldik. **Ab**
sph ih nuht dar vmb de vbu
lih si. de sih d mēsch also v
arbeit a dē dienst vnser
hre de i de haupt we rō. d
dvrh die vpikeit dure wlt
oftr sogtā arbeit gelutē hat
die i gekreket habet. od de
vnbillih si de er sine luperh
ger d erwēne all vnnarzik

gewese ist a ezze vñ a th
 ke de er sin niht gehabē
 moht ih sph ez dar vmb de
 d mēsch die rehrē mazze
 hab. Er sol sinē lip wol keht
 gē ab er sol in niht gar vō bē
Dincht vnserz sol sih also v
 bē a vzzn vō vgtē mit sogta
 nē mazigē zvhtē de a alle
 sinē wke niht niht vnzūlich
 erschī. vñ da vō diu dūch

diu ā ī selbē vnerlich sīt vñ
d'wir niht geratē mvgē
vō d'notv'fir des libes. die
sylvn wir mit grozzē zvlhtē
rōn dēne ādriv dink. **Vñ** da
vō liebē p'vōd' alles wir lebē
sune gar ez vborgē si vor al
ler d'wlt so sol ez doh mit
sogranē zvlhtē vñ heuliker
geziert sin d. ez die heiligē
engel begn ā zesehē. **Zvlht** ist

got liep. **Z**uht mīnēr die ē
 gel. vñ swie d. si d. si. ā zwiſel
 buw ſin tag vñ naht i wñ
 zellē. vñ wī phlegē vñ w
 ellw gvrē dink helfē wrlē
 vñ ſih alle zur frauē wrs
 gvrē flizzeſ. ſo gevelr i doh
 wol ob ez ioh nīnī heī men
 ſch geſiht d. ellw wriw wli
 mur zuhtē geſchehē. vnd

dar vmb ir ezzet od' in ir od'
swaz ir tyt' d' solt ir tyt' idē
nam' vnser' hre' ad' h' h' h'
chē geistliche vñ heili kliche
Gwēne dv ezzet so hōr di h'
d' dv di hze i h' gar dar vñ
legest. gib dē lib also sin
notv' d' d' hze i wēd' h'
i h' berav' w' d' sin sp' h'
ze di h' d' dv alle zur erwal'
g' v'el mit dir tragest v'

dē dīsch de du iemurrē trahrest
 die weil du ezzeist da vō dī sel
 geistlichē gespitt wō. **Die**
 notvriest dines libes solt du
 niht gelvstlichē nemē du solt
 si geistlichē vñ mæzkluchē
 ēphahē als dē knecht vnsers
 līzē zīt. wā ioh nah dē gelvōt
 des libes. als vil die liphichē
 spis mæzkluchē vñ ordēlichē
 enphahst als vil zīt si dir baz

viii.

Dv solt dih vier dig flizē ā
dinē ezze d'ist. iwelli wil
vñ zewelli zur dv ezze
wie vil vñ was dv ezze.
Des erste solt dv war nem
iwelli wil dv ezze also
d' dv ihr zebegirkluchez
zezt noh zegl'vstih. **Z**edē
ādū mal solt dv dih hvrē d'
dv im ihr ezze vor dē rēh
rē zur od' hin nah **Z**edē dri

72
rē mal fliz diu d. du lebest du
gemeinē spiz. du habest dē
ne gesühng krächeit. **Z**edē
vierdē mal. la diu genögē d.
di ezze also gemacht si d. du
ez geezze mögest. vñ trahet
niht nah vñ fluzigē gemarker
d. ez dir dest gelostlich wō wā
du maht ioh die notwert kav
ēphahē si si dir erwie vil gelv
stih. **S**it ih dir nu geseit han

wie du dich solst halte a dine
ezze. so wil ih dir nu sage wi
du dich solst halte a de slaf.

Dv knecht vnser's hre hort di
ch all vil du mach. de du im
gar slafest. du solt also slafe
de di slaf nivr ei rō si dinc
myden libes vū ei wid'pn
gūge dinc gristel nhr ein
i zerstorūg. **D** slaf ist d' trūn
kenheit gelih. wā ih geswi
ge d' gebrestē die de mēschē

slafend ā vohret dē er nihr
 wiß stē mal. ez get ioh dē
 mēschē kei zur all vunnvzlih
 him ā sinē taglichē fvrnem
 all d. zur d. er dē slaf zur. **vñ**
 dar vmb swēne dv slafē wel
 lest gē. so trāg alle zur erwar
 gvtel mit dir zedē bette idin
 gehvgd. da mit dv ādathrik
 lich enrslafst. vñ ez also idē
 sine vb rbest d. dir ioh offt
 da von trāvm. vnd swenne

du erwachest de du dich dēne
videst id' ādahr id' du dich ge
lazē hast. vñ rōst du de so
wirstu rōwiklich slafēd vñ
idē frid rōwēd. vñ wirt du
dir nahe als uehr als d' rāk.
de du ā rōgēdē fyr nimmst.

als wol slafend als wachend

Du solt also slafē vñ rōwē
de du die lūplichē sinne schier
mōgrest erwekē zedē wlic

74
die dē geist norvirklic sūt, vñ
dē si dir all gehorsā sin all ein
hofwurt sin knecht. wā also
sol sih d' wis mōr d' mit got
belöbt ist haltē id' gewizzē
all ei hofwurt ī sinē hof. **E**r sol
ī sinē hof kei krieger frāwē
haben dē ist sinē lip. **S**inē lib
sol also meistū dē er wol got
dēt si zall' mazikant. dē er ge
vellik si zall' gehorsā dē er be

rart si zall' arbeit. d. er al
so gewet si d. er hüg' vñ ge
brestē kōne lidē vñ lach
gnōk habē swēne ez d. zu
vordt. **S**in vzz sine sol er ni
hr all sin hrē habē. sond'
all sin dien ar. **S**in in sine
sol er also gerhr habē d. si
alle zur mōd' vñ bereit sin
zegtliche dingē. **A**llez d.
hvs gesind sin gedank sol
er also zvlngen vñ orden

vn̄ i selbē all gāzlih vnd
 rānli machē. swēne er
 spēch hīz dē vnnvrtzē gedāli
 lgāk hī d. er dēne vf d' star
 gehorsam si. swēne er spēch
 hīz dē gv̄tē gedāk genk
 her d. er dēne zehār berer
 si. **S**wēne er sprech hīz sine
 knecht d. ist hūnz sine lib tv̄
 d. d. er im **d**es gehorsam
 si ā alle wid' red. **S**well' mē
 sch silh selbē also rīht vn̄ oz

dē in sin gewizzē d' mak sichli
chē wonē in sin zelle. **W**d
gehört alei die volchomē ā
od' die d' volchomēheit nahe
sint. **D**e habē wir dar umb
dē an vahendē für geleit
d' si erkēnē ~~wel in gebrest.~~
vñ d' si wizzē ~~wel in gebrest~~
wie si die meinūg us gvrē
flizel rühre soln. **L**iebē prōd'
ir solt wizzē d' zweier lei lvt
aller meist ingeistlich leben

70
gehört. eirved' die einval
tugē die mit um gōtē willē
bereit sūr zenah volgē geist
lich wisheit. od' die wissen die
ādēlyng nah volgar sint d'
heiligē einvaltheit. **A**b diu
rōsch hohvart vū diu hoh
vrag rōheit sol vīre sin vō d'
wonvōg d'rehrē. **E**i iglich
hohvart ist rōsche **A**ber eī
eī iglich v rōheit ist nūhr

hohfertik **D**iv rotheit divā
hohfart ist div ist erwēne ei
einvalncheit vñ ist d. sih div
selb eivalncheit lar lern div
dink d' si nihr kan so fōgr si
si eigenlihe ingeistlich leben
si si dēne also d. si sih nihr die
mvingē welle od' ab' all ein
valtik d. si nima rihre kōne
Doh d' gvt wille swie eivalne
d' ist so sol man in nihr vivi
dñ. mā sol i nur gvtē vñ nur
nvtzē rar rbe zearbeitē ab'

77
d' hohung wille swie wis sih
d' d'vnc so sol mā ī vwidn;
Wa des erikē tages all er ze
geistliche lebē kōr so wirt
er nuwe fynd findent vnd
nuwe dinc rihrent. **I**st er ab
gar zerorsch so mag er nūm
gelehn die gewōheit die er
vnt vnd da von sol man
sitzlich an sehen wer die sin
die man ingeistlich lebē en
phahr. **M**an sol die villiche
die diemvrigel geistel sint
ingeistlich leben enphahen

de si bescheidenlich vñ geistlich
werde. mā sol si enphalen
inwarter mine. vñ sol si li
den in all' gedult. **A**ber die in
da erwēne ebēdolent. die
soln in nutz niht also suchē
de si doch in wille ablaze
an in strengē forlarz wā
da vō ist die gewonheit
zu in geistlich lebē komē de
wir uns selben mit frōmde
gūt als kostbar vñ rihl zel
le mache als wir vor wirtlich
schā getvren. vñ haben

vns ab geran d' heiligen ein
 valricheit vñ d' ein valngen
 ge gebavrscheit die d' höhst
 geschafē hat. all salomon
 splyt. vñ zīmīn vns geistlich
 wonōg mit rilichar kost
 vñ dar ā habē wur dē vihliche
 all vil ebē gedolt. vñ habē
 vns all vil vñ si erbarnt d
 nahē alle mit in vihlich sin
 wordē. vñ habē hin gelart

lsh vñ ge
 n enph
 e. vñ d
 r. Aber
 dolent
 ihr alle
 alle ab
 forcar
 wonōg
 e kom
 mit fr
 e vñ r
 vñ vor
 vñ hal

die form d' armv̄t vñ d' bild
d' heiligē einvaltrickē die
vñ vnser var̄ zēinē erb
habēt gelazzē. vñ habē v̄
gezzē d' warn gezierd des
himmelriches. vñ söchē iesz
vz̄ welt meist die vñ zum
mēn nūr d' einfidel zelle
ih möht baz sprechē d' appv
rekar̄ zelle. ighich vmb h̄
dert schilling. vñ volbrin
gen die begeyng vnser av

er mir d' st
er stall ab dē
hellig vñ d' z
si billich so
ab hondt p
ab chene.
ade soltē i
ab solt zime
loren zmar
hoy gezeit z
stliche vorē

gē mit dē almvfen d' armē.

Hre nah ab dē irwiz d' hōdt
schullig vō d' zelle dui armē
die si billich soltē machē
vmb hvndt phenig od' ab
vmb cheinē. wā du kūt d'
gnadē soltē i selbē billiche
vmb sult zimern. **W**erlich
en loren zunt wol d' si in
hohw gezelt zimern. ab
geistliche lre dē id' hōh

d'inn orēplacō gezaigt wirt
d' bild d' humlischē wonūg
vñ dē id fliz w's innern mē
schē all vil zeschafē gir d'
si ellw vzzñ dunch vsmahet
vñ vvnrvchelt die soln in
selbē zimern. wā die form
d' armur vñ d' bild d' heil
gen einvaltker kan chern
zūn mā all wol gemachē
all ir selbez vnfliz. **Vñ** dar
vmb die weil wir sin idisē

ellēd vñ noli vf erttich rir
 schestē. so soln wir vns ruht
 sograniv hysler zimern all
 wir lāg dar inne wonen
 soln. wir soln vns sogra
 niv gezeit machē die wir
 schner hūd vns mözzē lazzē
 wā wir soln des gedigē
 haben de wir schner wōde
 vartur zō vnser var heim
 vñ zed himlischē star ze
 ierlm da wir ewiglich wo

nē vñ frāvd soln habē. **Die**
weil wir wonē **indisem** i
disen **gezeltē** die weil sin
wir manē frōmdē lande.
vñ da vō mōht ez libt sin.
dar an wir gnōk hetē. **Dē**
einsidel war ein lūmw ar
beit d. er im ein zelle mit
gertē zvr. vñ die mit lem
bekleibet. vñ si mit erwid
daker. vñ dar inne heilich
ch lebt **Was** wolt er mer.
Gelavt mit **prōd** vñ heil

mit got d. w. sin nīm inē wē
 d. diu vzz gezierd vñ diu vzz
 zer schön dē stārchē fur satz
 vñ dē māluchē mōt schier
 krenchet. **Vñ** ist wol d. erlich
 vñ driv sif die durte ding all
 lvrzel ahret all si w. niht ha
 ben so vñ wīdet si dolh so grā
 begervg baz da mit d. si si
 gar vsmārhē dēne d. si si ha
 ben. **Ab** d. hze d. alle zur

mir inen dīgē belvōbt ist.
dē zīt wol de ez elliv vzzū
dink vīmarh vū vūrvēchel
wā da bi erlient mā wol de
ez and' swa ist vū sin ādahr
zeigt de ez mir inen dīgē
belvōbt ist vū de sin gewiz
zen iuwēdili schō geziert ist
diezv elliv vzzū dink wid'
zarm vū vūmar' sīt wordē
Vū dar vmb wil ih de die zel
le die iezv gemacht sīt also

belibē. ab ih wil nuhe dz
ir m̄ wd. vñ dz si d' an va
hēde p̄vō siecht sin. biz
si zed' volchomē heit komē
vñ d' gezelt d' rehrē wder
begern. **I**h wil dz si vnzer
brochē brochē beliben
ir n̄ nah chomē zainē pi
lde. dz si sehē dz ir sogtan
zelle habt gehept. vñ si
dorch got vsmacht habt. **A**b

Liebē liebē prōd ir da gēst
lich sit vnd mir für wch
ger i all die iltliche kint
die da chei wonyng hie ha
bent. vñ mir die künftige
söcher. Ir solt ir selbē zum
mern hertlin indē ir werc
wā wilet warn vnser we
ter idē hertlin vñ wōtē in
dē lād der gheherzel all in
einē frōmdē lād. vñ war
ren d' künftige star d' lust

83
wilkar vñ schephar got ist.
vñ herē keinē gehez des
himmelriches enphāgē. si sa
hē i nure vō vñ ā mir d' be
gerūg vñ vialhē vñ erkārē
awh de si bulgrin warn vñ el
lend vñ erlich. **Vn**s heilig
vāt die megyptē lāt vñ d
mthebaida wōrē vñ lūzig
mūnar warn durz heilige
lebēs. vñ id' wist leben

ingrozzē arbeit. d' du wilt
mih' wurdik was. die selbē i
machrē in nivr sogn anw'hy
thun dar inē si sih alei behō
ren vor rēgē vū vor wīd vū
dar inē zerstuzen si reht vor
gnaden vū vor d' zartn'vllē
d' einidelichē mazicheit.
Si machrē and' l'v' rich. vū
warn selb' arm. **I**h weiz mih'
w. iz nam' ih in sol geben d'
ih si wurdiklichē nēne. **S**i

warn humilisch mēsch vñ u
 disch engel. si lebrē vf ertr
 ich vñ wōrē idē humel si ar
 beutē mit un hendē vñ leb
 rē d'arbeit irē hēd. si spistē
 die armē mit irē arbeit.
 si warn selb hōgerik vñ ner
 tē die gevāgē idē karchar
 vñ die siethē idē spiralen
Waz sprechē wir armē dar
38. wir niht aleī vilhly sin

ioh irdischu vih sin. wā wir
söchē nivr alei irdischu dilt
vū vol pūgē die begerūg
vns' libes nah vns' willē
vū nern vns' alei mit frōm
d' arbeit. vū sehē nūtr ā d'
sāt pavle hūkluchē vō etlich
ē spht. **S**ū nūtr wrlē welle
d' avh d' nūtr ezze. vū d' er
vns' zeig w' die sin die er da
mit gemeit hab so spht er
ab. **W**ir haben gehört d'

erlich vnd in sin die vnr^vun-
 kllich leben vñ niths nitht wr-
 kē vñ nitht u^r zu vñ vñzlich
 vñ ben. die selbē pitē wu-
 iustm hren ihō xpō de si wr-
 kē vñ mit frid u^r brot ezzē.
De er splyt u^r brot de meit er
 de si ez gewunnē habē mit u^r
 re arbeit. vñ doh de er die
 selben iht gar vñ wñ. swie
 de si de si vnr^vunklichē le-
 bē. so splyt er h^r nah. **A**ber

liebē pred^{er} u^r solt niht abla-
zen an wirtē gūtē in n^{am}
h^{er}en ih^{esu} xp^o. reht all ob er
sprach. vñ ist ioch d^e si irre
vnr^uch^el vñ in irre tr^uck^en
vol herreⁿ. so solt u^r doh ni
ht ablassen u^r n^{er}t si mit
wirtē gūtē. d^e er ab^{er} ob^{er}
halb her^ekl^{ich} gesprochen
hat d^e die niht ezze soln die
niht arbeitē welleⁿ. vñ dēne
her^e nah gn^{ad}ig^{is} ist gewese

die niht niht wercēt. d. mī
 gē wir also v̄stē d. er die sel
 bē h̄rcheit gemeit hab al
 len dē die wol wercē mīgē
 v̄n niht arbeitē welleit v̄n
 diē guad gerā hab alle dē
 die ḡn wozh̄rē v̄n niht mī
 gē gewercē. **Ab** d. er die sel
 bē b̄rre īn s̄in h̄rē ih̄v̄ x̄
 d. si mir fr̄id w̄ br̄ot ezē.
 d. meit er also d. si niht ez

zē si v̄dienē ez dēne mur irē
arbeit all vil si gewirkē /
mōgē hi dē v̄lūd irē ge
wizzē. **L**ieb h̄re v̄gib vns vn
ser grozze v̄n mankvaring
sūd. wir beschōnē vns al
lēt halbē. wir k̄n ez h̄i wir
k̄n ez h̄i v̄n mōgē vng dol
niēd̄t v̄w̄gē. vor dē lieht
d̄n̄ warheit. **W**a all d̄ selb
lieht erlōht alle die. die s̄h
zō d̄r kernit. also blēt ez

avh alle die. die sih vō du
 kerrt. **H**re dy weist wol vn
 ser krafft vñ waz wir erzu
 gē mōgē. ab vns' krafft vñ
 gē wir vor vns' selbē. wā
 mā vñ d' lutzel die allez de
 rōn d. si mōgē ā dē dīgē die
 diu an gehōint. vñ d. si wol
 mōgēt gerōn swēne ez ir
 libes nrtz od' wñ licher
 vordt 'des mōgē si
 mht gerōn durch di

dene m
 si gew
 wōd ir
 vñ g
 man
 dōne v
 lū ez
 gē vñ
 vor dē
 wā all
 alle die
 alle lōt

nē willen. **A**l swie de si de
wir die lōt rēgē die vns
erkēnēt. so v hēg doh niht
vō vns de wir diu wellē tūe
gē. wā da mir tūegē wir vñ
selbē. **D**u weist doh wol waz
wir mōgē. **W**ir vō vns ni
ht ā vzzñ wliē wā wir mō
gē niht. od vñ dōkt de wir
niht mōgē. od de wir ez
da zō bracht habē
de wir niht mōgē

eitwed vō gewōheit. od' d' wir
 vns selbē so zart. **Vñ** dar vmb
 lieb hre ist d' billich d' wir vor
 dir weinē. vñ fur dirh vallē du
 vns geschafē hast vñ des vb'
 vns vb' vns v'hengt hast vō
 vnsn' offen sūdē vñ vō dinē
 taggē gerihē. d' wir niht w
 ellē noh mvgē. od' d' wir
 niht woltē do wir wol mōh
 tē. **N**y woltē wir nu gn' nu

mögē wir niht. **I**st nu de wir
vnses bror niht mögē v die
nē mit dē swarzze vnserre
arbeit. so soln wir ez doch v
dienē zarthern d' riwe. vñ vn
ser groz vnuolchomēheit sol
vol lūgē diu ādalt vnserre
diemvtagē gewizzē vñ vn
ser zarthes soln vnser bror
tag vñ naht. die weil herz
vns gesprochē wirt. wa ist
dī got. vñ die weil wir in

89
dilem ellend sin. **A**ber ein war
vns dē best vñ dē norvrt
gest dē wir vns ā got gehvbe
mit in ādahr vñ mit flizig
hvt vns lize. **I**n ab wir des
nht vñ vbe vns avh nht ā
vz vbyg zō wē wde wir
dēne gezelt ā dē wngstē tag
got helf vns dē wir doh zō dē
gezelt wde d nht wkt vñ
doh gelavbt ā got d dē svnd
rehtvngt. wā des glaub wut

i beahrt zein gerechticheit
got helf vns de wir gezeit
wde zú d' sódarín d' vil syn
de vgebē wart da vō de si
vil mit. **L**iebē prōd' also sy
len wir vns niht beschōnē
wir sōln vns selb rōgē vñ
vns' sōnd v'iehe. vñ swic
de si de wir vor dē lvrē ze
grigē den scharē eius ho
hen vñ volchom̄ lebēs so
sōln wir dolh vor got id'

cheur akenē
in gewize n
gerechēd v
ho wir her
tē a d' wng
sol mā dē sō
len d' er sin
vñ sū rih ze
i gēstlich l
an got ged
dēne sin li

warheit erklenē. die arbeit
 vnser gewizzē. noch soln vns
 nūn getcheidē vō d' warheit.
 wā diu warheit wurt vns alei
 erlöset ā dē wngstē tag. **D**ar
 nah sol mā dē fornemēdē mē
 schē lern d. er sin lize ā dē ge
 ber vō sich rihrt zehumlichē di
 gē vū geistlich bette. vū siwē
 ne er an got gedenk od' bet
 d. er dēne sin lize zieh vō

vzzū dīgē vñ vō lyplichē pul
dōgē all vil er mvg. **E**r sol sūh
drier ding slizzē ā sinē gebet
Der erste d. er nur all' d' lōt
keit der lizē vñ er mak. ā se
he w' d' si dē er bngt d. oph
er sūh' gebetes. **Z**edē andū
mal d. er sich leben dornah
tiklichē und' lōtern warheit
erkēne. **Z**edē drittē mal d.
er wisse waz d. si d. er got
png od' wie im si. wā all

vil er got d' dē
lēt. all vil w
vñ dū sel
d' er lām vñ
mī mī vñ er
er se sūh' w
d' mī wret.
ret' wille ge
vñ dē mē
lēt. all vñ
mī hie ma
vñ vñ sūh'

vil er got a dē geber m̄ er
 ket. all vil wurt er ī m̄ m̄
 net. **Vn̄** diu selb m̄ine wurt
 ī ei erkānvolle. vn̄ so er got
 ie m̄ m̄ir vn̄ er ket. so ī d. ge
 ber ie sv̄zz̄ wurt. vn̄ ī ie s̄af
 r̄ da m̄ir wurt. ist d. ez nah
 gotes willē geuht ist. **Ab̄** dē
 ā valhēdē m̄eschē ist niht
 niht all n̄vz̄ z̄enaltē all
 vn̄s̄ h̄rē mar̄t. lebē vn̄ s̄in
 mar̄t vn̄ s̄in heilig v̄r̄k̄ed

x

de d' kranck m̄vt d' noh nihsnlyt
n̄lytē k̄ā d̄ene lyplichw di
nik etwaz hab da mit er sich
bekōb v̄n d̄ē er mit ādalrē
āhaft. **Ab** swēne d' m̄sch sin
bild āsilt ā d' m̄scheit vns̄
h̄ren. so sol er niht svdē all
iob sp̄hr. **d.** ist. **Swēne** d' men
sch gedēlit vnser h̄rē m̄sch
eit. so sol er sich flizē d̄ er si
n̄in̄i gescheid vō d' gorheit.
v̄n ist d̄ er mit dem gelav

hēt vnsū hre ihū x̄ warn
got vū warn mēschē. vū w
dēt got iesz miht erkēnēt
nah d̄ mēschēit. swie d̄ si.
d̄ si i noh miht vollkomēlich
en erkēnē mögē nah d̄ got
heit. vū w dēt im fvr leget
ā ein igliche zū vū vmb ein
• **B**lih sache ir begerūg vū ir
bet. bei dir vmb zergand
lich vū vmb geistlich
dinch. **S**wēne wir got wel

lē putē vmb zergänglich
 dink vñ vmb lüthlich norvrt
 dar vmb mögē wir in wol
 ädeltliche vñ flizliche
 bitē. doh also de wir vnſū wi
 llē ferzē igotes wille. nā vn
 ſer himliſcher var weiz wol
 weſ vnſ not iſt ā zergänch
 lichē digē. ab vmb geiſtlich
 guad vñ vmb tyget ſoln wir
 putē mit diemōt vñ mit ge

duzt. a d's pinger vus vuser ge
ber keinē nutz. wā swēne
dir görtlich gnad dē mēschē
nihr schier zehelf kwt. so ge
velt er etwēne i sognā hrik
er det hzē. d. i reht dūkt d'
himel si im steinī. vñ d. er
ich eisnī. vñ belibt er kein
weil id' selbē hricheit d. in
got nihr tröst. so want er
got d' welle sin gebet nihr
erhorn. vñ er vsmah i all

94
die heidnische frawē. vñ lazz
i sin sündē engetrē. so geschi
ht avh dz oft d. d. mēsch an
groz hinket gewr wirt. vñ
görluch gnad. vñ inen trost
schiet vint. so für lvt avher
wēne diu görluh gnad dē
mēschē so er w nlyt svcht
noh w nlyt begt vñ sin mī
nest want. **V**n reht all die
knecht erwēne gespist wdet

mit dē brot d' lūd also wut
d' vmerkāt vñ d' ā vahēd mē
sch erwēne genōst ā sinē ge
ber mit d' sōzikar d' gnadē
du dē volchom̄ gebē wut
zeinē lō ure heilikeit. **A**
swēne disiv gnad dē mēsch
en wid' verr. d' geschilt
eirwed' zesinē schadē. d' er
wizze waz er v'sym. od' ab
du' vmb d' du sellb gnad ā

m erzd g
nals in (sz
i wder vl
swēne si g
d' brot d' k
du dw rch
a vō ab d
em soltr.
görtliche g
m erwas f
it. vñ vō

um enzōd grōzar begerīg
 nah in sōziker. ab leid dar
 ā wōdēt vil lōt berrogē. wā
 swēne si gespilt wōdēt mir
 dē brot d' kīd so wāt si si sin
 lezv dw relhtē kūt vū net
 da vō ab da vō si billih fōr
 nem soltrē. vū er hebēt sich
 d' gōrlichē gnad vū wāt si
 sin etwaz swēne si nih sinht
 sūt. vū vō d' gōrtat val's hrē

wōēt si niht dēst' bezz. si wōēt
niht dēst' hē. **A**l' got d' var' spi
ser sin kneht erwēne mit dē
edeln gvr d' gnadē. dar vmb d'
si begn' d. si siniv kūr wōē. al'
sin gnad nemēt si vnuwidli
ch in. in selbē zegrozē schadē
vñ wōēt sin vīd. vñ rē rōnt
reht all mā lust id' altē e. vō ein
frāwē diu sprah **W**olt vns got
vō bet habē so her er ditz oph'
niht ēphāgē vō vn sū henden

Also sprechet avhli. **W**ar de
 vns got hartz sohet er vns ge
 nad mhr mir gereilt **D**u
 all tvget wie liep mir diniv
 gezele sit. iden i d' spar ein
 hvl vtr vn div tvrtelrav. **b**
 ei nest da si utv ivngid' vz
 zwht. **D**' spar ist ein vngesez
 nar vogel vn geswigt nim
 vn ist vo nar vnksch. vn
 bezeichet die avahende vn

f' bezzi
 gor d' v
 wene m
 idē. dar
 v kir v
 r si v
 egrōz
 vn r
 d' alt
Wolt
 er et
 vns h

die wngē die wō nar vru
zik sūt vū vnstares vū hez
ez mōtes. **D**ie wrtel rayb sal
agt allezu vū ist gn̄ eī vū
wō nar ist si kvsch vū be
zeichēt die volkom̄ die
ernstharē vū gewegū sūt
sūt. die āvalhēdē die bi dē
sparn bezeichēt sūt. **D**ie vin
dēt idē gezeltē vnser's hie
vū id' schol d' zelle volcho
mē tiwe vū eī sich wōnū

37
ge. Die volchom die bi d' tür
telraubē bezeichet sūt. die vñ
dēt in d' heimlich d' zelle noch
ei heilicher stat irre gewize
da si vñ ziehet ir v' wingid
d. sūt die fröhr
irre heilige bege
rüg vñ die v'byng d' inern
grēplacō. D' spar nist gñ in
dē löchern. also stent die ā
valhede alle zit dar nah dē

si vō d' lutzigē begerūg d' in
netu grēplacō gāzliche v'
smalyr wō dē elliv wōschiv
vū zgaruchlichiv dūch. **Iu**
twēreltravb nist gū bi dē
ertrich also n.

dñr   **sih die volchome**
alle zit, mir d' gehorsā vū
mir d' vnd' tarmcheit zedē le
lē d' ā valhendē, vū vsmalyr
in nihr nah zevolgē d' prō

Dlichē mine vū dē gesellikli
 chē lebē d'ā valhēdē. vū so si
 sih ie m̄ da mit nid̄r vū die
 m̄rger. so si ie hōlj' w̄dēt **Vū**
 dar vmb die r̄ger die d'ā va
 hend mēsch har vō emzig
 v̄b̄g vū d' f̄r̄nem̄t vō gv̄
 t̄ gewōheit. die har d' volko
 mē all eigēlich all er si vō na
 tur hab. **Vū** si wēne d'ā valhēd
 mēsch gehorsā ist vō notv̄r.

So ist d' vollkom̄ gehorsā irchē
mīne. **A**l die sparn d' sūt die
ā vahēdē die v̄s sūh flueger
Zehohē dīgē die alē die vol
komē ā gehōnt nūht vō
irre hohvart. nūht vō ir
re hutzigen begerūg. die w̄
dēt vō got nūht v̄rbē all
die hohvūrigē si w̄dēt ēphā
gē all die ādeltigē. **V**ū w̄
dēt erwēne v̄s v̄chtit d' sv̄

39
zikheit die die volkomē mezet
vñ vō d' selbē vlvchvng wdet
si nah volget dē lebē d' vol
chomē. d' gnadē vñ d' svzikheit
si iesz begit. vñ also nēt si
beid gelih für ā tvgēdē. die
volchomē mit tvgētlidhē
wkē die āvalhēdē mit hoh
vbg. **D**uz ist d' gvt fliz vñ
diz vmmvzige rive vnd
diz volchomē mīne d' wol

gordēre zelle. de si mir ei ad'
swiger redet. vñ de ie em adē
ādū silt dē er bulliche nah
volgē sol. vñ ā ī selbē nihsu
ht vint dēne de bullich zekla
gē ist als in dōlkr. ab' vñ dī
sen digē pī ih reht als ei arm
mā d' sin armōt ā silt. vñ sw
enne ih vō frōmdē rihvō sag
so schā ih mi h' muñ armōt
vor mir selb'. vñ svōt vō gā
zē h'zē. de ih d' tvget niht

ā mīr hā die ih ā andē svre
 sū. doh vnd' disen zuei vbeln
 ist de bezz de du niht sehest
 de du da mīnest dēne de du
 ez sehest vā sin niht herest
Also ist ī niht vmb die gvt
 vnser hēn. wā sw die sūht d'
 mīr si. sw si mīr d' har si vā
 dar vmb soln wir vns
 flizen all vil wir mōge
 de wir die gvt vnser hēn

alle zur a schē vñ si nah d' an
gesih erkēnēt wō dē vñ nah
d' erkānwisse mīnēt wō vñ si
dēne id' selbē mine ewklidh
mezet wō. **H**re du weist wol
wie vil ih durre dīg beg' vñ
wec ih gefavft nah disē dīgē
Dv soln wir nu sagē waz
du sel si. **D**u sel ist ein
vnlyplichw sache. vñ ist
gevarhik d' bescheidē
heit. vñ ist dē lib dar

zů gebē d. si in lebēnk ma
 che. **D**is sel habēt diw mēschē
 die alle zur trahret nah dē
 irs libes. vñ mir nah gent
 dē lyplichē sūne. **A**ß swēne
 diw sel dar zů kv̄t d. si niht
 alēi gevarnk ist d' bescheidē
 heit d. si ir loh eī teil ēphalt
 vñ etwie vil erlyht wirt so
 lart si hin dē wyllichē namē
 vñ heizer eī mōt od' eī geist
 d' dē lib dar zů gebē ist d.

er i rihrt. **D**ie weil du sel zew
dische dige vñ zelypliche ge
neigt ist. so heizt si ei sel. swē
ne si ab dar zokvrt d. si nult
wahrē kã nunt mälchiv dñk
vñ geistlichiv so heizt si ein
mört od ei geist. vñ heizt ein
gvr vñ ei bescheidlich mört
da vö d. er sinē hrē vñ sinē
got mit vö gāzē hrē vö gāz
sel vö allen sinē kreftē vñ sin
nahstē als sih selbē. vñ got

frucht vñ sinu gebot behalt
 wā dar zō ist eī igtih mēsch
 geschafen. **A**l de diu sel dar
 zō wō d. si eī mōt herze dar
 zō kv̄t si mit keū v̄bōg all
 schier, all d. si sih v̄b ā dē bestē
 tail d. ā w̄ ist vñ dē si hōh vñ
 würdig ist dēne ad' creat. d.
 ist ā dē mōt d' um dē vzzn
 mēschē vñ d' rānk gemacht
 hat dē ist nuhtes mlt würdig

A

zefvchē noh svzers zevide.
noh wtzers zehabē dēne de
ei de sine mōt v̄b̄ t̄te de ist got
vū d̄ ist ferre vō vn̄s̄m̄ igliche
wā d̄ bescheidē lih mōt ist vō
got geschafē z̄ im dar vmb
de er sih alle zit her z̄ got.
vū de got sin enigēz ḡt̄ si
vū de er sih nahē z̄ i mir
d̄ ḡl̄hn̄v̄sse vō dē er gesche
dē was mir d̄ vngl̄hn̄v̄sse
also de heilik w̄d̄ all got hei

h

lik ist vñ sêrluk wôd all got
sêrluk ist **D**uz ist eî hohez vñ
eî grozes dîk swêne d' gôr
mÿr â sîht vñ sîh wîndt vñ
begt des d'ob i ist d' ist got.
vñ dar nah trahet d' er um â
hast mit d' gluhwîlle. **D** men
sch ist geschafē nah dē gôr
liche gôr bild vñ da mit d'
er goret pild ist da vō erkent
er wol d' er beidw mak vñ

avh sol āhatrē dē. nah des ge
lihnvise er geschafē ist. **V**nd
dar vmb swie d. si d. er vzwē
dik rihr dē lip d' im ēphollhē
ist. doh nur dē bestē teil d. ā
i ist. d. ist nur d' gelwgd vñ
nur d' vstaenvisse. vñ nur d'
müne sol er alle zit begū ze
wonē bi got vō dē er ēphāgē
hat. alles d. er hat. vñ bi dē er
ewilich wonē sol. vñ i nur
voll' angesehen ā vnd' laz ā se

hē sol vñ des mag er wol
 gedingē hā. all vil einē mē
 schē mvglich ist zegenawē
Rhyt er ab sin lebē niht nah
 dē gōtē dingē. so hulft i d
 gedig niht niht. **D**er geit
 niht sih alle zu da hin dānā
 er kom̄ ist. vñ wōt in dar
 vmb in dē mēschē d. er in
 lebēnli mache mir einē gōt
 lichē lebē vñ d. er götlich v

Dunk geistē myg dēne d' er
i lebēnk mache mir disē wō
lichē vñ mēschlichē lebē. **W**a
zeglich wyf all d' lyp d' dē mē
schē lebēnk macht mir sū
natlichē wese gerihrt ist zē
hymel d' vō nat' ā d' star vñ
ā d' wurdikeit hōh ist dēne
elliv lyplichiv d'ik. also begt
avh d' geist sib alle zu vñ
zerihrtē zedē d'igē die vñd'
geistlichē d'igē die hōhstē

sit. du ist zegor vñ zegenst
 lichē digē miht mit hofart
 svd' mit ein' andachtigē
 mine. vñ mit einē reinē
 vñ gvte lebē. vñ all vil du
 hoh ist dar nah er ster all
 vil bedarf er hoh vlvvg die
 i miht alei gevlk mache
 zervgedē die i ioh volko
 mē mache ā allē vvgedē.
Al swie doh du heilig ge
 schrift dē mēschē zedisen

flizē erwie vil helf so kā
er si doh mhr gewinē mir
wortē vñ mir red dispyne
rē. wā si sūt geistlich vñ fr
dlich vñ diemvntk vñ m
dernt sih alle zit. vñ swie
dē si d. er duf fliz vzwēdik
vb. doh har er si volkomē
lich iwēdik idē geist da d
mēsch ernūwer wirt vñ
ā lar ein nūwē mēschē. d
nah got geschafē ist idē ge

schon vor vñ
war her. **V**
wir drest v
se wir vnt r
ke vnt sār p
ar ā mē die
mre diener
vnt in dōla
vnt idē k
vnt vnt ā v
gōtlich kv
lē heilige

reynkeit vñ i all heilicheit
 d'warheit. **Vñ** da wur d'
 mör alrest volchoñ swē
 ne wir vñ nah d'regel
 die vñ sār pauls geben
 har ā allē digē erbiere all
 goret dienari. i grozz ge
 dult i rōblal . i angstē i
 arbeitē idē karchar d'zel
 le ā vastē ā wachē ā kusch
 ā götlich köst ā sūzikeit
 ā dē heilige grist ā volkö

n̄ m̄n ā dē wortē d̄ warhe
it **G**ut dē gewarfē d̄ tyget
solv̄n wir gewarfē sin zed̄
gerehtē v̄n zed̄ w̄ltn̄ h̄ar
Dust d̄ wir v̄n k̄nē hal
tē īv̄n̄ern īern īv̄n̄lym̄tē
m̄ā hab v̄n f̄v̄r r̄v̄gn̄ar
od̄ f̄v̄r warhaft m̄ā erkē
ne v̄n od̄ n̄lyt. wir soln s̄
all die rotē v̄n doh ī got le
bē. wir soln d̄v̄h got ḡn
arbeit l̄dē v̄n soln v̄n des

lā vdruezē. **W**ur soln .vz
 wēdik trauik sin vñ iwe
 dik alle zit vrolich. **W**ur sy
 lē selb arm sin vñ ad lvt
 rich machē. **W**ur soln niht
 niht habē vñ soln doh all
 dig gewaltik sin **W**ur soln
 gū dvrh got igebrestē sin
 iarmvt ihvg idvrst ikrost
 ihuz **D**uz sū die heiligē
 frze vñ die geistlichē vlvvg

mit dē d' mōt sich selbē er
sōht vñ vñ vñ reinigt vñ
aller vnsubcheit libel vñ d
geistes vñ alle heilicheit
vol bingēt id' volht vnser
h̄ren. zedulē stizzē gehōr
singē vñ vñ vñ des h̄zē
in vñ vn vñ. armōt
des geistes vñ frid iavz ar
beit ei ḡvñ gewizzē mit
all' reinikeit h̄zē vñ libel

Disv dik machet einē vol

chom̄ m̄r. **A**l v̄p̄igiv v̄n vn
 n̄r̄z̄iv geplante die n̄r̄ li
 ḡt̄ ā vil r̄ed̄ ā fir̄v̄z̄ik̄er
 ā k̄rieḡ ā disp̄un̄ern̄ ā gin
 keit die mach̄t̄ n̄hr̄ ein̄ē
 reūē m̄r̄ si v̄d̄ h̄t̄ v̄nd̄
 z̄er̄f̄v̄ern̄ ioh d̄ē vol̄kom̄ē
 m̄r̄. **D**ise fl̄ze ers̄v̄ch̄t̄ n̄
 hr̄ alei die ph̄ym̄ē ioh die
 w̄t̄ze d̄ r̄oḡet̄. v̄n̄ hat̄ si d̄
 m̄sch̄ n̄hr̄ dar̄ v̄mb̄ d̄ si ā
 in̄ loh̄r̄ē sv̄nd̄ d̄. er̄ si ioh

warheit besitz. **W**ā reht ze
glich wil all erwēne nur gw
zer arbeit vñ nur starkē fliz
tyget ā dē mēschē zein ge
wōheit wōdet all ober si vō
nat hab also geschuht avh
d. d. die all mīstē vntyget
all krefnk ā dē mēschē w
det all ober si vō nat hab vñ
ist d. nur da vō d. er silt ir det
erstē nilt wñ nilt krefnk
kluchē wid ster ā dē āvāg

Wā diu gewöhheit des böse
 willē vñ d' vältēre gewö
 heit diu macht id' vñ vñ vñ
 eldē gwizzē vil vñ vñ
 natyrlichē. wā gewöhheit
 als die meist sprechet ist
 reht diu ad' nat'. **A**l' doh siue
 böse ei mēsch ist so mag er
 wol geweicht wōdē noh
 sol niemā ā im vñ vñ e di
 er erht idē sündē. wā dē
 ist der fluch den vnser hte

gap nah d' sōd d. idē erlich
vnsers arbeit vñ idē alier
vnsers h̄zē vñ vnsers libē
schadlich vñ vnnutziv
dink aller halbē vō i selbē
wahset. ab' nutziv vñ gō
tiv vñ heilsamiv d̄h di
mōzē wir gewinē mit ar
beitē. **E**ygēt wā die d' men
sch vō natvr' hat swēne
div ind. h̄zē kv̄t ez si mit
arbeitē oder an arbeit so

ist si chomē ā w' aigē star
 vñ ist d' naf' wol mir w'
 vñ begē heins' ādū lones
 dēne ein' gvrē gwizzē igoc.

Al' vnrget' swie diu dohnu
 hr' ād's ist dēne ein' māgel
 d' doh' so ist w' vngeschafen
 heit all' grōz d' si dē mvr'
 vdrvlat vñ vdr' br' vñ w' vn
 svb'keit ist all' grōz d' si dē
 vnrteint. vñ w' ā hactvng

ist als stark d. s. h. u. d. v.
natur kamin gewn̄ mak
Azst umb s. h. d. mā einē
bach v̄v̄t mā v̄mache
dēne vor die br̄nē v̄o dē
er fluzt also ist umb s. h.
d. mā s. h. d. v̄v̄t wer
mā nē dēne vor war v̄o
welhē v̄r̄p̄ng si fluzē
De mein ih̄ also. d. s. h. u. s. h.
ft wille macht die l. h. n.
cheit des h̄zē v̄n da v̄o kv

ur dēne v̄
m̄v̄el v̄n
v̄p̄gn̄ fr̄a
v̄v̄ne l̄h̄
m̄v̄z̄iv̄ t̄v̄
v̄v̄ch̄ s̄uech̄
v̄ḡ ad̄ v̄v̄r̄
v̄har̄ des̄ h̄
v̄r̄ av̄h̄ d̄ h̄
v̄v̄v̄ḡt̄ d̄
v̄r̄ dē m̄v̄

111
mit dēne vnstarcheit des
m̄rtel v̄n vngordēt sit
vpigiv fravd diu dē mēschē
erwēne b̄ngt zeter syndē.
v̄nrtziw tr̄vricher da vō d'
mēsch siechēt wirt v̄n ma
nig ād' v̄nrtzēt die vō d' l̄sh
ticher des h̄zē kv̄t. **A**lso p̄n
ger avh d' hohv̄tig wille vil
v̄nrtzēt ā dē mēschē **E**r ma
cht dē m̄rt hohfartik ingtō

xii

zer armv̄r der h̄zē. da v̄o l̄iv̄
vp̄igiv̄ er ḡt̄v̄r̄st̄ikeit̄ sāv̄sal
ḡv̄r̄ d̄iḡ r̄v̄m̄ v̄nḡeh̄or̄s̄ā̄ b̄alt̄
heit̄ v̄n̄ ād̄ v̄v̄ḡer̄ die alle ko
m̄et̄ v̄o d̄ h̄oh̄f̄art̄. **V̄n̄** also alle
v̄v̄ḡer̄ die kom̄et̄ v̄o et̄lich̄e
b̄os̄ē w̄ill̄ē. od̄ v̄o et̄lich̄ b̄os̄er̄
ḡw̄ōheit̄ v̄n̄ all̄ vil̄ d̄iv̄ d̄ē m̄ē
sch̄ē l̄āḡ od̄ v̄ast̄ ā h̄aft̄. all̄
vil̄ bedarf̄ sī av̄h̄ st̄l̄it̄ē er̄zen̄
v̄n̄ all̄ vil̄ m̄v̄z̄ s̄ih̄ ū d̄ m̄ē
sch̄ fl̄iz̄ kl̄ich̄ v̄n̄ k̄ v̄lich̄er̄
n

117

v̄n̄ **S**oḡn̄ v̄
l̄id̄el̄n̄ah̄ p̄r̄z̄
v̄n̄ r̄eh̄r̄ all̄
l̄ar̄ē fl̄iz̄ gr̄e
t̄iḡ v̄l̄v̄ḡ ū
d̄ē m̄ēsch̄ē n̄
v̄r̄ also l̄ar̄
v̄r̄ d̄ē m̄ēsch̄
l̄onē eī er̄ ist̄
l̄m̄ēsch̄ st̄er̄
so maḡ e

wñ **S**ogrä vruget get dē ein
 sidel nah piz idie inistē emod
 wā reht all div ryget div mit
 startē fliz gewōnē ist vñ mit
 ezig v̄b̄vg idē hz gepflāzt ist
 dē mēschē nīm v̄lar v̄d' all d'
 wlt̄ also lat avh div bōs gwō
 heur dē mēschē nīm v̄b̄vik
 swie ei er ist. wā ez dēne dē
 d' mēsch startē fliz hab ā v̄d'
 laz so mag er die bōlē gwō

heir wol mīneru. er mak si
ab kav od nīm gāzliche vb
wīde. vñ swa sih d' mēsch hī
kert. so haft si im ā. vñ gelar
ī nīm wō des hzē ioh und' un
stē emod. vñ da vō mīz lich
d' mēsch so gran altē vñ kref
ng' gwōheur niht aleī nur
geistlich vbōg ioh nur lip
lich vbōg an vnd' laz wñ
biz d. er si vb' wīder mir d' h
lf vnfers hre dē sol er an v

l'az dar vn
elov dill wo
ge. v soln
te lob d' rvg
wger. se cā
ker doh vlt
mad. vger
nar. ab d. si
wgnadē.
wō dē gewa
hede hētr.

d' laz dar vmb pitē wā d' mak
 elliv d'ik wol vñ schier vol bñ
 gē. **N**u soln wir nu sagē vō
 dē lob d' tugēt. **W**az ist tugēt
Tugēt ist eī roht d' bescheiden
 heit doh vil m̄ ist si eī roht d'
 gnad. **T**ugēt ist eī krafft vō
 naf. ab dē si tugēt si d' har si
 vō gnadē. **T**ugēt ist eī krafft
 vō dē gewarē geriht d' be
 scheidēheit. ab ein tugēt ist

si vō d' begird des erlvhē
willen. **T**vget ist ei willigw
gunst des mōtes zedē gvē
Tvget ist ei glichōg des le
bens diu wol zū d' beschei
denheit. **T**vget ist ei v̄būg
des vriē willē nah dē ge
riht d' bescheidēheit. **T**vget
ist diem̄r. **t**vget ist gedu
lt **t**vget sū gehorsā. wil
heit marzikeit. sterk ge

rehtheit. vñ avh ad' ryget
 vil. a d' ighlich' diu ryget ni
 ht ad's ist. den all wie ge
 sproche ist. ei vlvög des vri
 en willē nah geriht d' be
 scheidēheit. **D**er gvt wille
 mdē mvt ist ein anvank
 vñ ei mvt all' gvte dig.
 vñ all' ryget. vñ da wid'
 d' bōs wille ist ei vrsprach
 alles vbel's vñ aller vn

tvget **D**avō d' sinef mōret
hvtē wil d' sol gar stizik sin
zephlegē sine wille. also de
er willih vste vñ vnd' scheid
wazer gāzlih welle. vñ im
zememē si. all da ist diu
mīne gotes doch d' wille
d' forsatz d' mīne sin sol vñ
de dar ā sich si vñ behvt
wō elliv vnbescheidēheit
so sol diu wil bescheidēheit

gar gewar sin nah d' regel
d' gehorsā. wā all ā d' lieb
gotes gen vns kei ād' sache
noh kei vnd' schuldōg ist ge
wesen dēne all er vns gemūt
har biz ā sin end. also obez
gesin man soln wir ī avh
ā alle sūd mīnē. rehr all d'
sarlug mā d' zivil begurli
ist ā sinē geborē. vñ swie
kein end noh zil diu andalr

des mēschē d' got liep hat ha
ben sol. doch so soln sinu wlt
zedē zil zedē end vñ zent re
gel regel gerilt sin. **Vñ** de
dar an d' vbrig wille ihru
re. so ist notwēfik d. dē sel
ben mēschē bi si alle weg
diu gehorsā vñ diu warheit
diu in behōr. wā ez zūt dē
mēschē d' ingot zu nūt kein
dank all wol all got wille

mir gāz
ē zwi
h mir
dēne beg
iwo got
st wille
ten kom
im dē voll
sal d' geb
stiv dink
d' mēsch
ent vnd

mit gāz warheit. wā vō
 dē zwei splyt vnser hēre. **O**
 si mir ei and' gehellēt si vez
 si dēne begint dē wid' vert
 ī vō got. **W**ā ob dw zwei dē
 ist wille vñ warheit vber
 nem komēt so bestiezēt si
 īm dē vollē all' tyget ā zō
 val d' gebrestē vñ mögē
 ellw dink vol pingen. ob ha
 le d' mēsch krankhust. vñ ha
 bent vnd besitzent vñ li

hēt vñ. gebet einē mēschē.
d' selb nihtsiht har vñ sint
gar nvtz dē mēschē bi dē si
wōt. all' niht vñ alle er sit i
des seligē mēschē gewyzē.
vō d' frōht sins gōtē willē.
Ab vzwēdik niht zein sūrē
all' d' schilt durre wlt. besvnd
d' schilt des gōtliche willē sch
vmt in allethalbē. **D** gōt wi
lle macht dē mēschē zallen
zurē unvēdik vro vñ vrollh

Al vzwēdik ā dē wkē ma
 chet ī dīw warhat ernsthaf
 tē gedungē vū avh sich vū
 da vō d' mēsch d' also vber
 gāgē hat dīw mēschlichē di
 nch d' ist vū wot ī dē heht
 vū ī em klārheit als die mei
 st' schribē vō dē lvt d' ob d'
 scheibē des manē ist. **D** nar
 lū wille ist eī begūd des
 mōtes d' nū mit got vnd

mit inern dīgē sūh v̄br nu
mit dē de dē lip v̄n liplichv
dink ā gehōrnt. **Swēne** de
ist de d' wille v̄b sūh begt all
de sivr z̄v sūn stat. de ist de
er gesellet wut d' warheit
v̄n wut er wegt zedē ho
hen dīgē. so heizer d' wille
ēi mīne **Swēne** ab d' wille
fvr baz gereizt wut v̄o d'
gnad so ist er ēi lieb **Swēne**

er ab har
goret sūz
nig der g
er alles d
v̄o reht n
by mīne
wille so d
so valr er
ā d' begre
tū reizyge
an indise

er ab hat vñ nuvzt in wēdik
 gotes sōzikeit so ist ei
 nvg des geistes da mir d
 er alles d. wil d. got wil.
 vō reht mīne wā got selb
 diu mīne ist. vñ ā disem
 willē so d' mēsch vol endet
 so valht er erst ā. wā wed
 ā d' begird des willē noh ā
 sin reizvg. noh ā sinē nez
 zen in disē lebē mak kein

volchomēheit gesin. **S**wēne
ab' sūh d' wille neigt zō dē
dē dē up ā gehōit od' zō d'
vpicheit durre wlt. vñ begt
zehabē er od' gvt soult er vñ
heize ein begerar des fleisch
ez vñ ein begerar d' avgē.
vñ ei hohvart des lebēs. **D**ie
weil ab' d' wille diēt d' norvft
od' dē nutz d' nar' so mak er
sūn vō nar' vñ ir begurd. **E**t

116
garb ab' sili d' wille ā dē sel
bē d' v̄b' fluzikeit. v̄n zedē
dīgē diw schardlih warn so
warn er eī gebrest d' nat' v̄n
sin selbez. **V̄n** durē sache mag
eī iglih mēsch ēphidē ā dē
āvāg sin begurd. **Wā** swēne
d' wille ā dē sache die dē lup
zed' norvrt an gehōrnt eī
end od' ein zu stekt v̄n daer
w̄r. so ist er eī nat'lih begurd

Swene er ab mit sin begund in
begit dene die notvurft vordt.
so meldet er sich selbē dē er niht
alei ei wille ist. besvnd ei ge
brest des wille. dē ist ginklic
od' etwas ads. **W**ā d' wille liez
sich schner gnōgē ā so granē di
gē ab die vurtiget lazzēt sich
nihtes gnōgē. **D**er wille an
geistliche dīgē vū ā dē dē gōt
ā gehōrt. so er wil dē er māt

so ist er ze
dēne er n
vū zem
vil dē er v
so sol mā i
wā oft so
gē wurt
hym vū t
d' wū d' so
wurt so w
ist. vnd

so ist er zelobē. so er ab' m' w
 il dēne er mak so ist er zeri h
 tē vñ zemazē. **S**o er ab' niht
 wil dc er vol p̄ngē mōht
 so sol mā i wekē vñ reizē.
 Wā oft so d'wille niht wid'
 zogē wurt so wurt er vuge
 stym vñ naher zedē valle
Da wid' so er niht geweckt
 wurt so wurt er trāg vñ
 slaft. vnd vergizt des dc er

da mett. vñ neigt sih lilt
einhalb zed' bekorvög des ge
lustes d' um fvr wurt bracht
als mā ā des mēschē lyp v
sten mak. **D**es mēschē lyp
wurt vō einē ādū mēschē
vil gāzlich gesehen dēne vō
im selbē. vñ ei frōmder avg
silt vns dike paz dēne d. vñ
also geschilt avh d. d. ei an
d' mēsch d' nilt ist ind' hūze
des selben willē oft ei reht

14
rihter vnses wlk ist dene w
ur selb. wā wir vō samtsal
od' vō svō heb ā vns selben
dike irrē. **Da** vō ist ei gvtiv
hōrarin des willē diu gehoz
sā si ge vō gebot vō rat vō vn
dranikeit od' alei vō mīne
Wā all sāt peter spht. **Ez** ge
schult d' ostr. d' d' mēsch dike
gehorlā sins guozzē od' sins
mīnern neigt sin lize tvēlich
vnd szezkluch zed' gehoz

xiii.

ſā reht heb. in dēne zed' ge
horſā ſins obn̄. wā alei diu
mīne geburt k̄ret od' herzt
dē mēſchē gehorſā ſin. ſinē
mūnen. **I**ſ ge dē obn̄ wur
dike ā geſehē vorht od' diu
od' gwalngiv norv' ft. ſwie
doh d. ſi d. in lons dē mēſchē
wid' vurn ſvln ſo er' gehorſā
iſt ſinē mūnen vū in wuzze
ſo er' vngehorſā iſt ſinē obn̄
Da vō d' mēſch d' ſin hze gen

got en böte hat d' sol a sehe
 wie gar norrest un ist dir
 hvt sins wille. wa dem moer
 d' sich selb od' got betrahte wil
 de ist sin wille ei fvrt i alle
 ge dake. vn da vo. vo reht no
 wrft. so haft vn klebt ei igliu
 gedanch a de avang des wille
Dir dik sit dir de gedank
 macher. de ist d' wille vn dir
 gelvgt vn vstarnvffe. **A**l d'
 wille twigt die gelvgt zepn

gē diu marie. vñ twīgt auh
diu v̄stānvolle zeschēphē dē
da for brāht ist d' gehvgd vñ
fōget die v̄stānvolle zu d'
gehvgd dē diu marie gesche
phde wō vñ d' v̄stānvolle
er weget er u' gesiht dē da
vō gedahrt wō. **Vñ** wā dē d'
wille also samēt v̄ ein vnd
twīgt. so hat vō dē twīgen
d' gedāk sūnē namē enphāgē
Da vō wōdēt gedahrt gōt vnd
heilīg gedank die got genā

linc. vñ
vō got
vnd v̄p
der da vō
dē die vō
vō got
noet sū
i v̄stān
wortē
v̄stān
nah ken
i alle

sint. vñ auh vbel vñ böf die
 vō got scheider. **Vñ** müzig
 vnd vpig vō dē sñh got schei
 der. **Da** vō spñt du geschriht.
 d. die bösen gedāk scheider
 vō got. vñ d' heilig grist sch
 eider sñh vō dē gedanchē die
 ā vstantnisse sint. **An** disen
 wortē sol mā nīkē d. ā alle
 vstantnisse nīht gedāht wirt
 noh kein gedank. **G**āzlich ist
 ā alle vstantnisse. **A**ber ein

v̄stancv̄sse ist v̄o d' krafft d'
natlichē bescheidēheit. diu
ād' v̄o d' ryger̄ des bescheiden
m̄yres. **V̄n** doch so ist ez diu v̄
stancv̄sse si w̄d geneigt ze
dē gytē od' zedē v̄beln. v̄n le
bt v̄o natvr. **Ab** ez ein v̄stanc
v̄sse diu u' sell' v̄laze wut.
diu ād' diu v̄o d' gnad erlvht
wut. **Di**u erst v̄sagt sih niht
dē wltlichē digē v̄n dē ernst
hafftē v̄n dē lvglichē. **Ab** diu
and' verstantv̄sse diu er

lwhet vñ wirt vō gnade
 di bekōbt sih niht wā mit
 wurdigē dingē vñ mit dē
 sachen die ir gelich sūt. **D**u
 erst v̄stānwisse wirt dike
 als si ir selb gelazzē ist. vñ
 v̄b gangē vō v̄nrygēdē. vñ
 v̄wrt vō dē gebrestē des l̄b̄s
 sen wille. vñ macht oft b̄s
 gedank mit dē si sih wille
 kluchē vō got scheidet. **A**ber
 du ad̄ v̄stānwisse wā si er
 lwhet ist vñ mit rygēdē v̄b

vāgē so wrke si gōtū dik.
vū veit dē mēschē mit got
Ab die gedāik die ā v̄stārn
sle geschēhet all v̄nutz vnd
m̄zig gedāik die sūh nūh
f̄gēt d̄ mein̄g det d̄ si har
die rōret nūh garhez. **A**v̄ v̄
weil zewail so v̄wert vnd
bekōn̄t die zu v̄n irret n̄t
ze sache v̄n s̄wechet dē m̄t
s̄wie si doh warn v̄n v̄ ge
pultē gedāikē d̄v ap̄got

shephē v
ingr. ā dē
er d̄ wille
v̄n kei me
i sache d̄
v̄n sūh er
v̄stārn
mēschē. v
v̄n daz
v̄n s̄afē d̄
wachē dē
n̄t undē

schephe. vñ wahset id' ge
 hygd. a dē selbē gedāke lei
 der d' wille m̄ dāne er wrlk
 wā kei meinōg ā in ist. all
 ei sache diu vf ger id' memo
 ri vñ sih erbivt zeschephe
 id' v̄stārvulle des v̄rvchein
 mēschē. vñ swaz er tvr d.
 i dōkr daz d. n̄ geschehe in
 ein flate dēne id' gesiht des
 wachēdē vñ siwie d. si d. ez
 niht indē willen si des der

so grā gedāk har de er da nur
den heiligē geist vō un vrbē
welle. doch so geschilt von
schuldē des samigē mēschē
d. sih d' heilig geist d' a geist
d' zohr ist. niht vn billih vō so
geranē gedākē vter. **Vnd**
sine d. ist d. si geschehen
mit ein vporgē kraft der
bescheidēheit. doch so wur
d'iv verstärkliche niht idie
selbē gedāk bezogē. wā a

126
ist kein vhenchmisse noch
göst des vstandē mēschē
Swa aber vō ernsthaften
sigen wol gedacht wut.
da nur d' eigen vñ wille
die geschephed d' vstatnwilt
vō d' gehvgt swa er d' be
darf vñ fvgt die selbē ge
schephd der gehvgt. vnd
swaz d. ist d. da geschephd
wut d. fvgt die vstatnwille
d' gesiht des gedankes vñ

also wirt vol bracht die gesch
aphd d' betrahtig. **S**wene
aber vō den dingē du got
an gehört gedacht wirt
vñ d' wille all v're gerei
cher die er ein lieb wirt ze
hant so gwizt sich d' heilig
geist mit sin mīne inden
selben willē. vñ machet
lebentli ā ī elliv dink vñ
kvr im zehelf ez si ad' be
scheidenheit od' ā d' betraht

rüg od' äd' krankheit des
 gedanches. **Vn** zehär erbiwt
 sih diu gelugod zed' wilheit
 swene u svze wder diu gö
 te dik vnseris hre. **Also** swē
 ne vō u beualhūg diu begur
 lih geschephd d' vstarrnisse
 zō gefōgt wirt. also wirt
 diu vstarrnisse dēne ein
 nreplaciō dc ist ei gesiht des
 minēdē mēschē. also dc er
 gezogen wirt in ei geistlih

Also zgedēkē vō got d. ir ni
 ht ā dē willē der mēschē besōd'
 vō gnadē der d'gūt d. ist got.

De ist wā d'heilig geist swa er
 wil vñ swie er wil vñ dē er
 wil. sih selben gut. **A**b holjan
 dahr mak d' mēsch niht vō im
 selbē gehabē im geb dēne got
 i gehōir ab ā d. er d. lize bere
 it also d. er den willen nē vō
 frōm der lieb. die bescheidēheit
 vō all' sorg vñ vnrō. die ge

hygd vō vnnvrtzē gedankē.
vñ ioh erwēne vō norvrtag
vnnvrtz. swēne dir weil kom
de got dē mēschē sin gnade
mit teilē welle. di dēne d'he
lig geist lvr begerūg vō an
dē wille. vñ stille rhyker
d'beschēdēheit ēi nvtz mat
ri ind' gehygd. so tyt d'heilig
dēne di sin. vñ gur dē mēsch
en volkomē ādalt. d'er ni
ht vō i selbē gehaben mali

lo pngt d'
hygd vñ v
dir wille
got schen
vrtag g
lebens
harslich
des geist
ab die fr
all sār pe
nd. frid.
in senfin

Also p̄ngt d' s̄aving wille
 m̄zig v̄n v̄nwurdig gedāk.
 d' v̄rt wille b̄s gedank die
 v̄o got scheidet. d' reht wille
 notv̄rting gedāk zedē n̄tz
 d̄uz lebens. **G**ōt wille p̄ngt
 die h̄arstliche gedāk zed' fr̄v
 hr̄ des geistes v̄n got zeme
 zē. ab' die fr̄vhr̄ des geistes
 s̄it als s̄āt pauls sp̄ht. **G**ine.
 fr̄ayd. fr̄id. gedult. l̄ag' gedig.
 Ḡv̄r. senf̄m̄v̄keit. gelayb.

maxikeit. lvsch. vñ ā allē
dē gedanchē die d' mēsch be
nährē mak. so wder die ge
dāki geliche d' meinvg del w
illē. vñ dē wrkt ā in dīv barm
hēzikeit gores vñ sūn gerlch
dē d' gereht mēsch mē gereht
wō vō sūnē gedākē. vñ d'
heilig mē geheilige wō. vñ d'
isonde ist mē vnsvb wō avh
vō sūn gedākē. **Da** vō d' mēsch
d' gor mīt d' sol zallē zue fra

sū mē vñ
wzē. waz
hē welle. vñ
welle swaz
r anwed
gr da wō d'
wille ist d'
lēt. mir d'
wōl nū ā
heizer nū
vg gedan

gen sūn mōr. vñ bewarn sūn
 gewizen. waz de si de er gāz
 liche welle. vñ war vmb er
 de welle swaz er āds wil de
 hazr entwed' d' geist od' lyp
 begt da wid' ein' ādn. Swaz
 āde wille ist die vzwēdik zō
 valler. mir dē d' mēsch nve
 nez wil nv ā āds. so grā wi
 llē herzer niht ei wille synd'
 mōzig gedank. Wā ob dē

mēschē ioh erwēne da mir
wol ist so enesleht sih ir mōr
schier so er sin selbez gwal
nli wirt. **S**waz ab d' mōr gā
zliche wil d' sol er gāzliche
des erste betrahtē waz d' si
d' er also wil. vñ dar nah w
ie vil vñ wie er d' welle. **vñ**
ist daz d' er got gāzliche
wil. so sol er betrahtē wie
vil vñ wie er dē manē sol
mir sinē willē also d' er

sih selbe vñ
daz d' gēh
daz d' nūr
nūr d' besel
vñ d' begre
vñ d' will
si. d' er
d' anig d
also ist go
ir so d' groz
er an min

131
sich selbē vsmarh vñ allez
daz. d. gesin mak od' ist. vñ
daz d. niht alei ge vō dē ge
riht d' bescheidē heit ioh m
vō d' begird des mōtes. d.
iezv d' wille in dēne ei wil
le si. d. er ein mine. ei lieb.
ei einvōg des geistes si. wā
also ist got zemine. **D** wil
le so d' groz ist gē got so ist
er ein mine ein zesamē vō

XIII.

gvg. ei lieb. ei mezv̄g. ein
einvg. des geistes mit got
Des mēschē wille d'gē got
sin h̄ze gerih̄t hat vñ igot
zv̄ n̄r ist dēne volkomē.
swēne er ieszv̄ n̄r alēi wil
d. got wil besond' d. er an
sin begird so volkomē ist.
d. er mit sinē willē n̄r
āds gemeinē mak wā d.
got wil. **V**ñ swēne d' mēsch
dar zv̄ kv̄r d. er alles d. wil

1117

d. got wil so ist er iezv got
 gelih. **A**lso a sinē willē a d's
 niht gevallē mak dēne d.
 got wil. so ist er iezv d. got
 ist. wā er dē selbē willē vñ
 d. selb wese hat d. got. **D**a
 vō splyt eigēlih diu geschriфт
 d. wir dēne got sehet wōdē
 als er ist. vñ wōdē im gelih.
 d. ist wir wōdē d. er ist. **W**a
 den mēschē dē d' gwalt ge

gebē ist d. si goret kūr sin
od' wde mvgē. dē ist d' gwa
lr gegebē niht d. si gor sin
svō' d. si sin d. gor ist. **Also** d.
si hie heilik sin all er heilik
ist. vñ dort vollklich sark
all gor sark ist. vñ vō niht
ty ād's hie heilik noh dort
sark sin dēne vō gor alen
d'ur heilikeit vñ ir sarkikeit
ist. vñ disiv glimvōsse goret

ist der
mēheit
sch niht
de ist
volkom
zalle zu
hen vñ
vñ sol
vō frōn
fōr w
bōter n

721
ist des mensche volcho
mēheit. **A**l swelch mē
sch niht wil volchomē sin
de ist **S**ünd. vñ da vō of die
volkomēheit sol d' mēsch
zallē zurē sinē willē zu
hen vñ sin mīne bereitē
vñ sol behyrē d. sin wille
vō frōmdē dīgē iht zer
fūrt wō noh sin mīne vō
böser mīne iht v̄svb wō

Wā wir allei geschafē sin
dar umb vñ solh lebē dē w
u' got gelich sin nah dē
wir gepilt vñ geschafēn
sin. **D**oh ist ei symlich vñ go
tes glichnisse die hei men
sch vñ hiesē mak die weil
er lebt die vñser hie gelaz
zē har ein igliche mēschē
zeine vñkwō d' pezzn vñ d'
würdigarn glichnisse die
er vñlazē har. die selbē glich

nisse ha
d' er en v
wahrē n
i sin sun
kēne ma
nisse ist
all d' leb
vñ allei
gāz ist a
schē lebē
got d' za
selb vñ

nyſſe hat d' mēſch er welle
od' er en welle beidiw d' ſi be
traltē mak. vñ auh d' ſo ravy
ā ſiñ ſinne iſt. d. er ſi niht er
kēnē mak. vñ dw ſelb glich
nyſſe iſt alſo reht zeglich wiſ
alſ d' lebēng got ā allē ſtenē
vñ allē halbē iſiñ geſchephd
gāz iſt. alſo iſt eīſ igliche men
ſchē lebēngwiſel iur lip vñ all
got d' zallē zurē glich iſt ā im
ſelb vngelichw dūch wirke

is' geschephd also wt des
mēschē sel swie si doh dē lib
sin lebē gelih geb. doh ā dē
lyplichē sīnē vñ ā dē gedā
kē des hzē wrkt si zallē zi
tē vnglichiv wk. **D**isiv gelih
nyssē goret ā dē mēschē pñ
get dē mēschē keiñ lō wā si
vor got kleiñ ist. da vō d. si ist
vō nar vñ niht vō dē willē
noh vō arbeitē. **A**l' ei ander
gelihnyssē ist diu got narh ist
da vō d. si billik ist **D**iu selb

gelihiv
d. d. mē
begr na
oberthē
stare si
begr na
warthē
des gelih
goret gl
wie vil
ist. diu ist
al' ei g

135
glinvulle lit ā rygēdē d. ist
d. d' mēsch mit hohē rygēdē
begit nah zevolgē d' hōh des
oberstē gōtes vñ mit einē
stärē sitz ā allē gōtē dingē
begit nah volgē d' vñwādel
wartheit sū ewikeit. **Ab**
diz glinvulle ist noh ei ād'
goret glinvulle vō d' iesz er
wie vil eigē lūh gesprochē
ist. d. w ist all eigē d. si nihr
alei ei glinvulle heize sond'

ei einvög. siwēne d' mēschē ei
nōg mit got wirt nūhr alein
mit d' einikeit d' er d' selb w
il d' got wil ioh mit ein ein
gern warheit d' tygēt d' er
nūhr a d's mak gewelle d' ene
d' got wil **D**isly glichwolte
heyt ei einvög des geistes vñ
nūhr alein da vō d' si vō i gewir
ker wirt. wā dē geist des
mēschē macht begernd der
heilug heist besvō wā d' w

einvög
For d' w
einm d
einvög
wō ei ha
bede ge
d' oberste
vñ id' w
d' d' mē
māze h
selich ei

einvög d' heilig geist selb' ist.

Gor diu mīne swēne d' d' da ist
ei mīn des vārs vñ des lōs vñ
ei einvög ei svnkeut ei gv̄t ei
kv̄s ei halsē vñ allez d. d. in
beidē gemein mag gesin
id obrstē einvög d' warheit
vñ id warheit d' einvög. d. se
lb dē mēschē wirt nah sin
māzze hiz gor d. er mit we
senlich einvög ist dē var' od'

gor dē var zeliñ eiborn sv
Swēne sih diu rei vñ diu sar
lig gwizzē vñ icū halsē vñ
kyslen zwischē dē var vñ dē
sv. swēne d' mēsch nur vñ sag
lich vñ vñ betrāhtlich mazz
vñ diē zewidē niht gor svd'
doh d. gor ist also doh d. er ist
vñ gnadē d. gor ist vñ nativ'
Vñ da vñ ad' zal d' geistliche
vñ bvg solhar sat pauls willi

737
chē dē heiligē geist in ge
flöhre so er schribt. **F**luch
ihwst ilākmōn keir ilvze
idē heiligē geist igāz mīn
idē wort d' warheit vū i go
tes krafft. **V**ū wā er sah dē
d' heilig geist ordet wirke
vū allē digē w' lebē gur da
vō so wolt isar pauls schri
bē enmire idie gūre tyget
als d' heiz enmire idē libit

Dheilig geist ist d'almäch
tig lutt mach vñ scheprht des
mēschē gōrē willē zō gōr vñ
wēkt die gnad gōres zō dē
mēschē. vñ scheprht die begrū
de vñ gūt die rōgē vñ wē
ket veshklich ewig gōrē dīk
vñ ordēt si sōzziklichē **D**er
heilig geist macht lebērik
dē geist des mēschē vñ habet
ī vē reht als des mēschē vñ
habet vñ lebērik macht dē

lip **D**ie mēschē möge wol letu
wie mā got söchē sol vñ die en
gel mögē wol zeigē wie mā
got ā petē sol. aber alēi d' hei
lig geist lett got ze vidē vñ
ze habē vñ avh zemeze. vñ
ist doh da bi d' fliz des mēschē
d' da got wol söcht. vñ diu ā
dahr des mēschē d' indē geist
vñ ind' warheit got ā bet.
vñ ist avh ein wisheit des
mēschē d' got vit vñ ei mī

ne des habēde vñ ei fravo der
uezēde. **D**oh swaz er vō d' er
kārnylle vñ vō d' gesiht vn
fers hre dē gōrē mēschē hie
mir reit d' ist mir ienū spie
gel vñ ienū glichnylle vñ ist
all v're vnd' scheidē vō d' hū
fuge gesiht vñ avh erkār
nylle all v're vnd' scheidē ist
d' glayb vñ diu warheit d'
zit vñ diu ewikeit mir swē
ne d' erwēne geschilt d' mā

list a hern iohs buch **G**ot d' vbi
 gt d' lieht idē hēdē vñ geburt
 idē ez ab' schi vñ tvr kvr vō i
 sin liebē frivt d' ez sin eigē si
 vñ d' er wol dar zō komē mvg
Wa dē erweltē vñ dē frivdē
 gotes wur erwēne ien klei
 nē kvr gezagt ei lieht der
 artvz vnsers hre als d' lieht
 d' da vborgē ist idē hēdē vñ
 schi doh nah dē willē der d'
 ez treit dar vmb d' der mēsch

en hze vō dē licht dē i gezeigt
wur tein fvr lauf vū i enē
pvnkre erzvōr wō zed' vollē
besetzvng des ewigē lichtes
vū zedē vollē erbtail d' gōt
liche ge silt. vū dē dē mēsch
en erwie vil kvōr wō wes un
gebreit so kvōt erwēne div
gōtlich gnad vū zvkōr des mē
sche sin vō silt vū fvr i in
den ewigē rak vō d' vūvō
all z'ganchlich dig zein stille

140
Swig vñ zeigt im da. nah si
n mazze iem stvd vñ iemē
pökre. d. götlich lehr als ez
ist vñ macht in iemurē ge
lih dē selbē lehr d. d' mēsch
nah sin mazze wd als d. selbist.
Vñ swēne er da gelehr was
vnd schidvög si zwischē dem
reine vñ dē unreine. so wirt
d' mēsch i selbē wd gelazze
zereinigē sin liz zed' götlich
en gesiht. vñ d. er dest baz

gevelligē kōne sinē mvr zeso
getan glnhvllē also ob er svl
baz zesogtan gnad kō dē er dē
ne rein zesehē vū star zemeze
si. wā mēschlich gebrest wut
nīm baz er kāt dēne idē heht
des götliche ārlvz vū idē spi
egel d' götliche gesiht da er lie
nt d' mēsch vō rag zerag ie baz
vū baz waz gebrestē ā i ist dē
er bezzn svl. vū wie er sich zv
got nahē mit d' glnhvllē.

vō dē
worde
dē lieh
ieglich
mytal
hē myg
nol nā
es gesel
en lieb e
lieb vn
schē gel
mēschlic

144
vō dē er vīre mit vnglichnoss
wordē ist vñ also so d' mēsch
de lieht te öfter siht so er im
te glucher wirt. wā ez ist vn
myglich de de oberst gvt gese
hē mög wōdē vñ niht gemit
nol niht all vil gemit all va
ez gesehn wirt biz des mēsch
en lieb etwie vil gelih wō d'
lieb vn s' hre diu got dē mē
schē gelih gemacht hat nah
mēschlich nat. vñ swēne de

¶ d' mēsch betraht vñ d' i selbē
vñter d' vñs' hēre ihc xpc d'vrlh
in gelicē har. so wurt i sūze
d' er got vñ d' rēnk mit diem
vñ sin sol vñ all arm sin all
sin eiborn sūn vñ sūh geliche
d' gōrlīchē wisheit. **D**az ist
d'w reht wisheit so d' mēsch
mit reht mīne vñ avh mit
vorht gedēkt vñ betraht d'
got gedienūngt ist biz idē
tot des cēes dar vmb d' d' mē

sch w
zēd' gōr
betraht
gērlīch
frāwē
des mē
sōs hē
mēschē
hr so w
vñ sūz
nēklīchē

Ich wid' prahit wrd vñ erhöht
 zed' götliche glühvillē. **V**o durre
 berrahrvög fluezet vñs diu vn
 gestymē wazs d' zarl' die ge
 frawēt die stat gores. d' ist
 des mēschē sel. wā swēne vn
 sers hrē gōr die er hat zedē
 mēschē vstādē wut vñ berra
 ht so wut d' mēsch hñ fluezet
 vor svzikeit. **V**ñ swie diu mī
 nekliche d'ik diu ā gōr sit swē

ne si mir begird gedalt vñ
betralt wder gar lilt zō go
tes mīne brīgē. d. ist so d' mē
sch betralt gotes gwalt sin
kraf sin er sin wurd sin got
vñ sin sarlicheit doh zall vor
derst so zylt d. dē mēschen
ī got. so d' mēsch betralt d.
got ā ī sell' gāzlih ist alles
d. d. mīneklīh ist ā got vñ
mir so gran' lieb begit d'
mēsch gotes. d. er da vō

nilt grē
an grē
me d. ge
mir ā dē
d. ī scheit
f vñ vō
sarlicheit
heit. wā
dige vñ
mirt id
sol er d
d. lebē.

113
nir gescheidēheit wil biz er
ein geist mit got wirt. **Vñ** siu
ēne d. geschilt vñ vol bräht
wirt ā dē mēschē soust nir
d. i. scheid vō dē heiligē enge
lē vñ vō d' oberstē himlischē
sachheit dēne disiv tōrlich
keit. **Wā** er ab iesu mit dē ge
dīgē vñ mit dē glawbē got
nirt id' gwizē dē er da mit
solit er dest gedultlichē di
tz lebē. **Diz** ist d' lō dē d' men

sch idise lebē erlitte mal vñ
ist ei end vñ ei rōwe all' arbeit
vñ ei trost all' smerzē vñ ein
vollkomē heit des mēschē diu
iur selb alle ryger beslozē hat
als ob si d' mēsch vō nat' hab
d' gluhvulle gotes nur d'er ist
swaz gvtel ā i ist. Also wirt
dēne des mēschē mōr vñ sin
gvt' wille also gevestet vñ
gestit ā allē rygē dē d. im d'
huzigē āhaffig des vwan

144
barn gotes v̄m̄glich dō l̄t
d̄ er in̄ gewādel̄t m̄g w̄dē
ā voldhomē lebē noch vō got
gescheidē m̄g w̄dē. **Vn̄** da
vō swene got dē mēschen
also zūht vn̄ d̄ mēsch erl̄ht
wirt vō gnadē so erk̄t d̄
mēsch id̄ 9̄tēplacō des ober
sten gotes die regel d̄ v̄wā
delbarn warheit als v̄re in̄
d̄ v̄l̄hē wirt mit d̄ m̄ne si

n̄ v̄stārnv̄lle v̄n̄ d̄ene so s̄che
p̄her er ī eī m̄azze eīs h̄umli
schē lebens v̄n̄ ein form der
heilik̄eit; **V̄n̄** sw̄ene d̄ m̄ēsch
dar z̄v̄ kv̄t so s̄iht er die obr̄
stē warheit v̄n̄ sw̄az da v̄
war ist. v̄n̄ s̄iht d̄ obr̄ste ḡvt
v̄n̄ sw̄az da v̄ ḡvt ist v̄n̄ d̄
ob̄rste wesē v̄n̄ sw̄az da v̄ ist
v̄n̄ da v̄ so wil s̄ih d̄ m̄ēsch
d̄ene d̄ warheit v̄n̄ d̄ ewil̄keit
ḡlichē v̄n̄ ordē sin lebē dar

naly da
schē heil
im w̄id
v̄n̄ geou
d̄ fr̄om
s̄ar p̄ar
m̄ēsch
l̄h̄ ā ī la
s̄ik̄ ā d̄
v̄nd̄ lebē
v̄zn̄ v̄

nah **D**a vō wahset ā dē men
 schē heilig ryget vñ wut ā
 im wid' prahit dē götlich bild
 vñ geordēt dē götlich lebē vō
 dē frōmdēt sūh ertlich lvr all
 sāt pavls klagt vñ wut d'
 mēsch stark irugē dē also dē
 sūh ā i samēt wdet dw zwei
 dik ā dē dw volkom̄ heit ist
 beid' lebē des inern vñ des
 vzzn vō dē h' iob sebet ā sūh

büch **E**ist ei gvt dw heizt
ein wisheit. ab d. sili d' men
sch hvt vor bösen d'ge d. ist
ei kvt. **E**ist ei gvt wis
heit a dē mēschē d. er got die
ner. besyd' lili d. er a tvgēdē
Nē vñ begt got zesehē
mit rehtē glaybē vñ gedī
gē ien' figurē vñ ienem
spiegel biz er i offentlichen
sehēt wurt. **A**b ditz ist ei kv
nst swēne sili d' mēschent

heit v
all vil
zu gvt
heit vñ
des alre
a tvgēd
wa zvl
ein igh
mensch
heit a d
vogt z

hebt vor sundē dē geschilt
als vil. als vil er flizes hat
zū gōtē digē. zū diser wil
heit vū zū dirre kōst gehōr
des alrestē dē sūh d' mēsch v̄b
ā rvgēdē sūd'liche ā zvlhē
wā zvlhē zūr wol idise lebē
ein igliche kōst. **W**dē sūh d'
mensch v̄b ā rvgēdē dē ge
hōr ā dū hohen dūch wā
rvgē zeigt die hōh d' wil

heit vñ lünger lüzikeit **D**iz
ist ein götliches lebē de ni
hr alein ist ein zv nemē d'
ez ist ioch ieszv ein volchom
heit ind' wisheit **Vñ** vō disē
dingē wurt d' mēsch wil wā
er si willich vster vñ wā er
mit got ein geist wordē ist.
da vō ist er geistlich vñ diz
ist ein vollkomē heit des mē
schē indisē lebē vñ geschi
ht de an dē mēschē d' durch

got ein einſidel was d̄ im
 d̄ene diu einod des libel wirt
 zein einod einung des m̄otes
 vñ wirt an im erkolt des vn
 ser herre für sin wng' bar
 do er sprach **V**ar ih wil all ih
 vñ ty ein d̄inck sin d̄ si i vns
 also veur sin **D**itz ist diu ei
 nung des m̄sche mit got od
 diu gelihwille des m̄sche
 z̄ got all vil er sich d̄ z̄

nahet all vil wut sih avh
d' geist vñ lib vñ sel dar na
ch rihret vñ ordet. vñ de a
im kranck ist de macht er
got vñ danck vñ gevellik
also de d' geist lib vñ sel all
im zit geordnet wdet vñ
nah ir gartendē bahre vñ
eyntlich de si sint betahet
also de d' mēsch sich selb be
gine ganzlich erkēnē vñ
vō sin bekārnisse kōm ze

d' kantenwille gores. so d' ge
 schilt d' d' mēsch also mit
 sin begird zu mir so sol er
 behyrt indē gedankē sog
 ran gluhwille die utesal al
 ler vngeluhwille. d' vō im
 ands iht gedahrt wō dēne
 all diw sache ist an geistlich
 en geistlichw dynch vñ an
 götlichē götlichw dynch.
Swēne d' mir d' ist diw sel

die glichnyſſe ſin vñ goret
beträht. ſo ſol er des erſten
ſinē gedāk alſo ſcheppen
vñ fōgē dē er ganzlich ſich
ſich ſelbē zēgedenke lipli
chen vñ ſol got nūr betrā
hten lipliche noch wādel
barn. **W**a dir dinc dir
geiſtlich ſint die ſint alſe
re vñ dſcheidē an ir geſtalt
vñ nat vō lipliche dinge
alſe vñ ſi gevertet ſint vō

149
alle stete. **A**l' du görluchē
w' trefent ellw liplichw
vñ geistlichw dunch all v'
re sint si vō all' zur vñ wā
delung. wā si belibēt ewi
klichē an wādel in u' ewi
gen selicheit. **V**ñ all' ā dē
liplichē dingē vñ d' scheit
d' mōt des mensche' in u'
liplichē sinnē. al' du geist
lichē mag er niht vnder

scheidē dēne mit i selben.
Aber ā dē götliche dingē
sol er alein vō got v̄stärnw̄ss
wartē v̄n begn̄ doch ā sv̄
lichen dingē d̄w götlich s̄r
ist dē bescheiden mēschen
m̄zlich zebetrāhtē. etwē
ne all vō d' sv̄zikeit d' got
liche ḡvt od' vō d' kraft si
nes gwaltē. **A**l' gotes we
sen v̄n d' er ā im selber ist
mali fvrnamēs nieman

betrāht
mēsche
naden d
mir gar
reichen
sch glau
hilt d' h
d' got u
len ding
an im se
macht e
dink v̄n

betrachten nuyt als vil des
 mēschē erlöht sin vō den ge
 naden des heiligē geistes
 mit ganzer lieb dar zō ge
 reichen mak **D**oh sol d' men
 sch glavben vñ all v're im
 hilf d' heilig geist betrachte
 d. got ist d. ewig leben d' al
 len dingen ir leben gut vñ
 an im selben an wandel
 macht elliv wadelbariv
 dunk vñ v'stet vñ s'cheplht

xvi.

alle v̄stärnville v̄n mir sin
wisheit macht er einē iglich
en mēschen wis. v̄n d. er ist
ei stativ vngenarigtiv war
heit v̄o d' elliv warn dinc
war sit. ind' ewikliche sint
dir vrsach aller ding die
ir wesen ind' zur enphāgen
habent. v̄n d. got ist an si
nem wesen sin selbez nat̄
Got ist ein lebentigez lebē
im selbē. er ist sin selbez
gotheit ewikeit grōzze.

gvr v
self be
stir mu
d' chein
vber m
zur d. m
mir wā
wā er
cheit ist
v̄stärn
mvg.
diemv

gvt vñ ein kraft diu in ir
 selb' belibt vñ vb' trift alle
 ster mit ir nat'lich' kraft.
 d' chem star geben wurt vñ
 vber trift mit ewicheit alle
 zu d. mit bescheidē heit od'
 mit wā begrifē werde mak
 wā er v're warrlich' diu ewi
 cheit ist dēne mit kein lei
 v'stärnvllē v'standē wden
 mvg. **Doch** gewislich' mit
 diemvngē sine vñ mit er

lyhē mīne dēne mir kein ā
dū betrāhtēg kv̄t mā z̄v got
d̄ doch alle zur bezzer ist dēne
er betrāht mīg w̄dē. vnd
wut doh baz vō im gedahē
dēne mā vō im geredē kōne
Got ist d̄ oberst wesen von
dē alles wesen kv̄t. **G**ot ist eī
vrs̄p̄nch vñ ein anvāk aller
ding **I**ngot stirbt niht vn̄s
wesen noh ingot ir̄et niht
vn̄ser v̄stān̄v̄llē noh vn̄ser

mīne w
ingot **G**
sv̄ht d̄
w̄d vñ
et fundē
sv̄ht w
d̄ got ist
vn̄s̄glu
in sehen
herze. w
den gl̄h
wachen

mine wirt nūn beuōbt
 ingot **G**ot wirt zallē zutē ge
 sōcht d. er sōzseklichē fōdē
 wō. vñ wirt all' sōzseklich
 est fōndē d. er mit flizze ge
 sōchet wō. **D**iz vnsarglich
 d. got ist wirt niht denne
 vnsarglich gesehen. vñ sū
 in sehen welle d' reing sin
 herze. wā er inkeiner slafē
 den glihnisse. noch inkein
 wachendē liplichē bild noh

mit kein andn forschung
d' bescheidēheit nivr indē
reinē hzē des diemvrigē
minēdē mēschē wil er ge
offent vñ gesehē wden.

Durz ist d. anclutz gotes d.
niemā mak gesehen idure
wlr. **D**urz ist d. bild d. zese
hen begt ei iglich mēsch d'
got begt zemīnē vō allem
sinē hzen vā vō all sū sel
vñ vō allē sinē mvt vñ vō

allen sin
mēsch w
nahsten
in minen
Swēne
dar zu h
geseht si
sel indē
die götli
für kom
er da w
kent er

allen sinē krefftē zō dē d'
mēsch wecket vñ reizer sin
nahsten all sich selbē ober
in mīner all sich selben.

Swēne d' mensch erwēne
dar zō kōr d. er dise sōzē
gesiht siht so siht er an zwi
fel indē lieht d' warheit
die götliche gnad diu in
sīr komē hat. **S**wēne ab
er da wō vñ bē wirt so er
kent er in siner blindheit

de sin vnreynikeit so ge
taner luytheit nuyt gezā
si. vñ ist in weinē sōze
vñ wirt er benōt mit gro
zē sossen in sin gewizzē
wid komē. **D**is görtlich lie
ht wirt nuyt würdik ze
sehen doch wā er vns ge
nardik ist so v̄git er vns
vnses gebrestē. so wir in
minē. **V**ñ doch m̄zzē wir

des ieh
dik sin
denke
vñ ged
wē w
mēschli
swellher
trahyn
d. a. d.
zur dien
hor er

des iehen de wir niht wir
 dik sin zespreche od zege
 denke vō im. wir spreche
 vñ gedenke an an dar zō
 wde wir gerezzet vō sin
 mēschliche got. **Vñ** da vō
 swelher mensch so gran
 trahung hat den gehört
 de ā. de er sich selben zalle
 zurē diemvrig vñ ā selbē
 got erñ vñ insin ādahet
 /m

sol d' mensch um selb' misse
vallen. vñ sol vō d' lieb si
nel schephar' vñ d' ränk
sin aller mēschliche creat
vñ sol sinē lip erpietē vn
serm hrē d' er si ein leben
nges vñ ei heiligē opher
doch also d' sin dienst be
scheiden si vñ sol sich vor
allen dingē niht mer v
sten denne um mōglich si
besvnd' er sol sich vsten

maxie
gor ein
ben geb
göt w
hr mō
berge n
haltē is
sin zelle
ein rāy
ben hab

mazliche nah dē vñ im
 got ein mazze indē glaw
 ben gebē hat. vñ sol siniv
 götē wk niht legē in d'
 lvr mvr. besvnd' er sol si
 bergē in sin zelle vñ be
 haltē isin gewizzē vñ ob
 sin zelle diß geschriß hab
 on tagē wil ich in sel
 ben haben.

Ein kurtzw ler.